

ΕΚΘΕΣΙΣ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ
ΤΟΥ ΕΝ ΒΕΝΕΤΙΑ, ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ
ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1980

Τὸ Ἑλληνικὸ Ἰνστιτοῦτο Βυζαντινῶν καὶ Μεταβυζαντινῶν Σπουδῶν Βενετίας συνέχισε ἀποδοτικὰ τὴν ἐργασία του καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1980, τὸ δέκατο τέταρτο τῆς θητείας μου ὡς διευθυντῆ του. Στὴν περυσινὴ μου ἔκθεση ἐπεσήμανα τὴν ἐπιδείνωση τῶν οἰκονομικῶν του ἕξ αἰτίας τῆς γενικότερης οἰκονομικῆς κρίσης. Μὲ τὴ συνέχιση τῆς κρίσης αὐτῆς, ἡ οἰκονομικὴ κατάσταση τοῦ Ἰδρύματος γνώρισε δυστυχῶς κατὰ τὸ 1980 καὶ νέα ἐπιδείνωση σὲ βαθμὸ ἀνησυχητικῶν. Παρ' ὅλα αὐτὰ, καταβάλλοντας ἀκόμη μεγαλύτερες προσπάθειες ἀπὸ ὅσες κατὰ τὸ πρόσφατο παρελθόν, κατορθώσαμε καὶ νὰ μὴ μειώσουμε τὴ δραστηριότητα τοῦ Ἰνστιτούτου καὶ νὰ τὴν κρατήσουμε στὸ ὑψηλὸ τῆς ἐπίπεδο. Ἐάν ὅμως ἡ οἰκονομικὴ κρίση παραταθεῖ ἀκόμη καὶ ἂν δὲν ληφθεῖ ἰδιαίτερη πρόνοια γιὰ τὸ Ἰνστιτοῦτο, θὰ εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ συνεχιστεῖ ἡ λειτουργία του τὸ ἴδιο εὐρhythμη καὶ στὸ μέλλον ὅπως μέχρι σήμερα. Ἐὰς ἐλπίσουμε πὼς ὁ κίνδυνος αὐτὸς θ' ἀποτραπεῖ.

Α. ἜΡΓΑ ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΕΩΣ ΚΑΙ ΑΝΑΔΙΟΡΓΑΝΩΣΕΩΣ

Κατὰ τὸ 1980 ἐκτελέσαμε τὰ ἀκόλουθα ἀνακαινιστικὰ ἔργα.

Στὸ ἀκίνητο San Marco 2525, ἐπειδὴ ἡ στέγη του ἦταν ἐτοιμόρροπη, ἀναγκαστήκαμε νὰ τὴν ἐπισκευάσουμε ριζικὰ γιὰ λόγους ἀσφαλείας.

Στὴ Φλαγγίνειο Σχολὴ (ἔδρα τοῦ Ἰνστιτούτου), βρεθήκαμε ἐπίσης στὴν ἀνάγκη νὰ ἀνακατασκευάσουμε τὴν εὐρύχωρη ταράτσα καὶ νὰ τὴν ἐνισχύσουμε μὲ πλαστικὴ ἐπίστρωση, ἐπειδὴ οἱ μικροεπισκευὲς ποὺ εἴχαμε ἐπιχειρήσει δὲν στάθηκαν ἱκανεὲς νὰ ἐμποδίσουν τὴ διείσδυση τῆς ὑγρασίας στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ κτηρίου. Ἐπίσης χρωματίσαμε ὅλο τὸ ἰσόγειο.

Στὸ μέγαρο τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος (Scoletta), ὅπου τὸ Μουσεῖο τοῦ Ἰνστιτούτου, ἀπομονώσαμε στὸ ἰσόγειο τὴν ὑγρασία τῶν τοίχων χρησιμοποιοῦντας εἰδικὸ μονωτικὸ ὑλικὸ καὶ χρωματίσαμε τὴ δεξιὰ πλευρά. Στὸ Μουσεῖο, ἐπειδὴ τὰ καλώδια τῶν ἠλεκτρικῶν ἐγκαταστάσεων φωτισμοῦ εἴχαν διαβρωθεῖ ἀπὸ τὴν πολυκαιρία καὶ ὑπῆρχε κίνδυνος βραχυκυκλωμάτων καὶ πυρκαϊῆς, τὰ ἀντικατα-

στήσαμε όλα με νέα. Το ίδιο κάναμε και στα γραφεία της 'Ελληνικής Κοινότητας (πού επί πλέον τα χρωματίσαμε), καθώς και στο Θησαυροφυλάκιο. Τέλος, στο απέναντι από το Θησαυροφυλάκιο ανώγειο δωμάτιο της Κοινότητας, όπου στεγάζεται σήμερα το Νέο 'Αρχείο, αποκαταστήσαμε με προσεκτικό καθαρισμό στην αρχική τους μορφή τα ώραϊα ξυλόγλυπτα έργα του 17ου αϊ., πού παριστάνουν ανάγλυφα τόν 'Αγιο Νικόλαο και τόν 'Αγιο Γεώργιο, καθώς και τις σκαλιστές πόρτες τῶν έντοιχιωμένων ύψηλῶν έρμαρίων, αφαιρώντας τὸ μεταγενέστερο λευκό έπίστρωμα πού εἶχε κρύψει και αλλοίωσε τὴ μορφή τους.

Γιὰ τὶς ἀνάγκες τῶν διαλέξεων, ἀγοράσαμε αὐτόματη συσκευή προβολῆς τῶν εἰκόνων τύπου Rolley, ἐπειδὴ ἡ συσκευή πού εἶχαμε ἦταν παλιωμένη και ἀνεπαρκῆς.

Β'. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΕΡΓΟ

Τὸ ἐπιστημονικὸ ἔργο τοῦ 'Ινστιτούτου συνεχίστηκε και κατὰ τὸ 1980 χωρὶς ἀνακοπή, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸν ἀκόλουθο ἀπολογισμό του κατὰ τομεῖς.

1) ΕΡΕΥΝΗΤΕΣ

'Απὸ τοὺς παλιοὺς ὑπότροφους ἐρευνητῆς τοῦ 'Ινστιτούτου ἐξακολούθησαν νὰ ἐργάζονται σ' αὐτὸ και κατὰ τὸ 1980: α) ἡ κυρία Εἰρήνη Βλαχάκη, πού πῆρε ἑξάμηνη παράταση τῆς ὑποτροφίας της, β) ὁ κ. 'Αντώνιος Πάρδος και γ) ὁ κ. 'Ιωάννης Μαυρομάτης, πού πέτυχαν ἀνανέωση τῆς ὑποτροφίας τους γιὰ δεύτερο χρόνο (ὁ πρῶτος ὡς τὶς 5 Μαρτίου και ὁ δεύτερος ὡς τὶς 30 'Απριλίου 1981). Στους ὑποτρόφους αὐτοὺς προστέθηκε και δ) ὁ κ. 'Απόστολος Παπαϊωάννου, πτυχιούχος τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς (Τμῆμα Μέσων και Νέων 'Ελληνικῶν Σπουδῶν) τοῦ Πανεπιστημίου 'Ιωαννίνων, πού πέτυχε τὸν 'Ιούλιο στὸ διαγωνισμό τῆς 'Ακαδημίας 'Αθηνῶν. Παρακάτω θὰ μιλήσουμε γιὰ τὴν ἐργασία τοῦ καθενὸς ἀπ' αὐτοὺς.

α) 'Η κυρία Εἰρήνη Βλαχάκη, πού και μετὰ τὴ λήξη τῆς ὑποτροφίας της ζήτησε και ἔλαβε τὴν ἄδεια νὰ παραμείνει με δικὰ της ἔξοδα στὸ 'Ινστιτούτο, γιὰ νὰ συμπληρώσει τὶς ἐρευνῆς της (πού ἀποδείχτηκαν μακρότερες ἀπὸ ὅτι εἶχαμε προβλέψει), συνέχισε πρῶτα-πρῶτα τὴ συλλογὴ ὕλικου σχετικοῦ με τὸν 'Αλέξιο Καλλέργη, πού εἶναι τὸ θέμα τῆς διδακτορικῆς της διατριβῆς. 'Επεκτείνοντας τὴν ἐρευνά της και στὴν πρώτη γενεὰ τῶν ἀπογόνων τοῦ 'Αλεξίου, μελέτησε μερικὸς ἀκόμη νοταρίους τῆς Κρήτης τοῦ 14ου αἱ. 'Ετσι, ἔχοντας ἤδη συλλέξει τὰ δεδομένα γιὰ τὴν ὀλομελῆ σύσταση τῆς οἰκογένειας Καλλέργη ἀπὸ τὰ γενεαλογικά

δένδρα τῆς σειρᾶς Provenienze diverse τοῦ Μουσείου Correr καὶ τοῦ ἔργου τοῦ G. A. Muazzo τῆς Μαρκιανῆς, ἐπαλήθευσε τὴν ἱστορικὴ ὑπαρξὴ ὅλων τῶν νόμιμων μελῶν τῆς οἰκογένειας καὶ προσδιόρισε τὰ ὄρια τῆς ζωῆς τοῦ καθενός. Οἱ νοτάριοι ποὺ ἐρεῦνησε εἶναι συγκεκριμένα οἱ ἑξῆς: Nicolò Pizzolo (b. 186, 1305-1306), Stefano Bon (b. 8, 1303-1330), Angelo Carriola (b. 55, 1308-1309· ὁ νοτάριος αὐτὸς δὲν ὑπάρχει στοὺς γνωστοὺς καταλόγους), Bonaccorso Fregona (b. 295, 1316-1348), Giovanni Gerardo (b. 100, 1326-1356) καὶ Nicolò Bresciano (b. 10, 1337-1340). Ἀπὸ τὴν ἐπεξεργασία τῶν πληροφοριῶν ποὺ μᾶς δίνουν οἱ νοτάριοι μποροῦμε νὰ ὀδηγηθοῦμε σὲ διαφωτιστικὰ συμπεράσματα γιὰ τὴν οἰκονομικὴ δομὴ τῆς οἰκογένειας Καλλέργη καὶ γιὰ τὶς σχέσεις της μὲ τὸ κοινωνικὸ σύνολο τῶν ὁμοεθνῶν της καὶ τῶν ξένων κυριάρχων τοῦ νησιοῦ. Ἔτσι θὰ διαπιστωθεῖ κατὰ πόσο διατηρήθηκε ὑγιὴς ἡ ἐθνικὴ συνείδηση τῶν μελῶν της μετὰ τὴν προνομιακὴ τους μεταχείριση ἀπὸ τοὺς Βενετούς. Ἀποκαλυπτικὴ εἶναι ἡ πληροφορία ποὺ βρῆκε ἡ κυρία Βλαχάκη στὴ διαθήκη τῆς κόρης τοῦ Ἀλεξίου Ἀγνῆς Corner (1330) γιὰ τὴ νεοῖδρυτη (τὴ μοναδικὴ στὴν Κρήτη) ὀρθόδοξη ἐπισκοπὴ Μυλοποτάμου, ὅπου εἶναι θαμμένοι οἱ γονεῖς της καὶ γιὰ τὸν ἐπίσκοπο Μακάριο. Τὸ θέμα αὐτὸ θὰ ἀποτελέσει ἀντικείμενο ἰδιαίτερης ἀνακοίνωσης τῆς κυρίας Βλαχάκη στὸ Ε' Διεθνὲς Κρητολογικὸ Συνέδριο τοῦ 1981.

Δεύτερο ἀντικείμενο συστηματικῆς ἀπασχόλησης τῆς κυρίας Βλαχάκη ἀποτελέσσει ἡ μελέτη τῆς ἱστορίας τῆς μεγάλης κρητικῆς Μονῆς Ἀγκαράθου μὲ ἀφετηρία τοὺς φακέλους (ἀριθ. 176-178) ποὺ σώζονται στὸ Ἑλληνικὸ Ἰνστιτοῦτο. Τὶς πληροφορίες τῶν ἐγγράφων τῶν φακέλων αὐτῶν (γιὰ τὰ χρόνια 1504-1595) τὶς συμπλήρωσε μὲ νέες, ποὺ συγκέντρωσε ἀπὸ νοταρίου τοῦ 16ου καὶ 17ου αἰ. καὶ ποὺ διαφώτισαν τὴν ἱστορία τῆς Μονῆς σχεδὸν μέχρι τὸ τέλος τῆς Βενετοκρατίας. Οἱ νοτάριοι ποὺ ἐρεῦνησε στὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας εἶναι οἱ ἀκόλουθοι: Μιχαὴλ Μαράς (b. 148-165, 1538-1578), Γεώργιος Πετρόπουλος (b. 199-202, 1574-1597), Νικόλαος Σκλέντζας (b. 257, 1600-1608), Σταμάτης Μελισσηνός (b. 174, 1604-1632), Φραγκίσκος Ἀπανωμερίτης (b. 7, 1619-1641), Ἐμμανουὴλ Πυρῆς (b. 217-218, 1628-1649) καὶ Nicolò Negri (b. 179-183, 1498-1641). Τὰ ἐγγράφα τους μᾶς διαφωτίζουν γιὰ τὰ περιουσιακὰ στοιχεῖα τῆς Μονῆς καὶ γιὰ τὴν ἀκτίνα τῆς ἐπιρροῆς της. Τὶς πληροφορίες αὐτὲς συμπληρώνει τὸ Κτηματολόγιο ποὺ σώζεται σήμερον στὴ Μονὴ καὶ ποὺ ἡ κυρία Βλαχάκη φρόντισε νὰ προμηθευτεῖ φωτοτυπία του. Ἄλλα ἐγγράφα ποὺ σώζονται στὴ Μονὴ καὶ ποὺ φωτοτύπησε ἐπίσης ἀναφέρονται στὴ διατήρηση, μετὰ τὴν τουρκικὴ κατάκτηση, τοῦ ἀξιώματος τοῦ ἡγουμένου τῆς Ἀγκαράθου ἀπὸ τὴν οἰκογένεια τῶν Καλλονάδων στὰ Κύθηρα. Ὅλο αὐτὸ τὸ σημαντικὸ ὕλικὸ θὰ τῆς ἐπιτρέψει

νά έτοιμάσει έκτεταμένη μελέτη για τὸ σπουδαῖο αὐτὸ μοναστήρι τῆς Κρήτης ποὺ ἔχει συνδεθεῖ καὶ μὲ μεγάλες μορφές τῶν γραμμάτων καὶ τῆς Ἐκκλησίας (Μελέτιο Πηγᾶ, Κύριλλο Λούκαρη κ. ἄ.).

Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς δυὸ μεγάλες ἐργασίες, ἡ κυρία Βλαχάκη έτοιμάσε μελέτημα μὲ τὸν τίτλο «Καταγραφή ἐξόδων γιὰ ἀγορὰ καὶ μεταφορὰ ἐμπορευμάτων ἀπὸ τῆ Βενετία στὰ Χανιά (1959)», ποὺ δημοσιεύεται στὸν τόμο 17 (1980) τῶν «Θησαυρισμάτων»¹. Ἐχει ἐπίσης έτοιμες γιὰ δημοσίευση 4 ἄλλες μικρότερες ἐργασίες: μιὰ παρόμοια καταγραφή ἐξόδων τοῦ ἔτους 1593, τὶς διαθήκες τῆς Δροσούλας Μαλαχία (1584) καὶ τοῦ Ἀνδρέα Καλλέργη (1535) καὶ μιὰ ἐπιστολὴ τῆς Πηγῆς Σβηρουπούλας (1596) στὸ Γαβριήλ Σεβῆρο. Τέλος, ἄρχισε νὰ έτοιμάζει τὴν περιγραφή καὶ μελέτη τοῦ κώδικα 3612 τῆς σειρᾶς Ciscogna τοῦ Μουσείου Correr, ποὺ εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς λιγοστὲς γραπτὲς μαρτυρίες ποὺ μᾶς ἔχουν σωθεῖ ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῶν Χανιωῶν. Ὁ κώδικας αὐτός, ἀντιγραμμένος ἀπὸ τὸν εὐγενῆ G. Semitecolo στὰ μέσα τοῦ 17ου αἰ., περιέχει πολὺ ἐνδιαφέρον ἱστορικὸ ὕλικό, ἰδίως γιὰ τὴν περιοχὴ αὐτή, τὸν πληθυσμό της, τὰ ἐκκλησιαστικά της πράγματα, τὶς ἀναταραχὲς κλπ., ὕλικό ποὺ ἔχει μείνει ὡς τώρα σχεδὸν ἐντελῶς ἀνεκμετάλλευτο.

Ἡ κυρία Βλαχάκη ἔξ ἄλλου, ὕστερα ἀπὸ διετῆ παρακολούθηση καὶ ἐπιτυχεῖς ἐξετάσεις, ἀπόκτησε τὸ πτυχίό τῆς Σχολῆς Ἀρχαιονομίας Παλαιογραφίας καὶ Διπλωματικῆς ποὺ λειτουργεῖ στὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας.

Γιὰ ὅλη τὴν παραπάνω ἐπιστημονικὴ δραστηριότητα ποὺ ἀνέπτυξε, σὲ περίοδο μάλιστα ποὺ τὴν ἀπασχόλησαν ἄλλα σοβαρότατα προσωπικὰ προβλήματα, ἡ κυρία Βλαχάκη εἶναι ἀξιέπαινη. Εἴμαστε βέβαιοι πὼς καὶ στὸ μέλλον θὰ συνεχίσει μὲ τὴν ἴδια εὐσυνειδησία καὶ ἐργατικότητα τὴν ἐπιστημονικὴ της ἐργασία.

β) Ὁ κ. Ἀντώνιος Πάρδος συνέχισε καὶ ἐφέτος τὴ συγκέντρωση βιβλιογραφικοῦ καὶ ἀρχεῖακοῦ ὕλικου γιὰ τὸ θέμα τῆς διδακτορικῆς του διατριβῆς «Τὸ δουλεμπόριο τῶν Ἑλλήνων στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας». Τὴν ἔρευνά του τὴν ἐνετόπισε χρονικὰ στὴν εἰρηνικὴ περίοδο ποὺ μεσολαβεῖ ἀνάμεσα στὸ τέλος τοῦ Κρητικοῦ Πολέμου (1669) καὶ στὴν ἀρχὴ τοῦ ἐπόμενου πολέμου τῆς Τουρκίας ἐναντίον τοῦ Ἱεροῦ Συνασπισμοῦ (1684). Κι αὐτὸ γιὰτὶ οἱ δύο μεγάλες αὐτὲς καὶ μακροχρόνιες συγκρούσεις τῶν Τούρκων μὲ τοὺς Βενετοὺς στὸ 17^ο αἰ. παρουσιάζουν ἰδιαίτερα ἀνώμαλες συνθῆκες, ποὺ ξεφεύγουν ἀπὸ τὸν κανόνα.

Ἡ ἀρχεῖακὴ ἔρευνα τοῦ κ. Πάρδου στράφηκε πρὸς τὴν ἀναζήτηση ἐπιστολῶν καὶ καταθέσεων σκλάβων, τὸν καθορισμὸ τῆς ἀξίας τους ὡς ἐμπορεύματος

1. Βλ. σ. 307 - 316 τοῦ τόμου αὐτοῦ.

καὶ τὸν ἐντοπισμὸ τῶν κέντρων δουλεμπορίας. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ἐρευνώντας γιὰ τοὺς πειρατὲς καὶ τοὺς κουρσάρους, ἀνακάλυψε πολυάριθμα ἐπεισόδια πειρατείας ποὺ ἀπεικονίζουν στὸ σύνολό τους τὴν ἀκριβῆ κατάστασιν τῶν ἐλληνικῶν θαλασσῶν καὶ τῆς μεσογειακῆς ναυσιπλοΐας. Ἔτσι :

Α) Στὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας ἐρευνήσε τις σειρὲς 1) Bailo a Costantinopoli, b. 1, 2, 3, 114, 115, 116, 117, 120, 121, 277, 278, 279, 293, 305, 306 - I, 306 - II, 307.— 2) Archivio Proprio del Bailo a Costantinopoli, Registri 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31.— 3) Capi del Consiglio dei X, Lettere degli Ambasciatori, Costantinopoli, b. 7.— 4) Capi del Consiglio dei X, Lettere dei Rettori e Provveditori da Terra e da Mar, b. 286, 292, 293, 300, 305, 306.— 5) Cinque Savi alla Mercanzia, serie II, b. 32, 47, 84, 86, 97, 109, 110, 111, 112.— 6) Provveditori da Terra e da Mar, filze 900, 904, 907, 909, 924, 933, 939.— 7) Provveditori sopra Ospedali e Luoghi Pii e riscatto schiavi, b. 17, 19, 22, 23, 25, 34, 36, 48, 66, 67, 104, 114, 115, 119, 152, 171.— 8) Scuole piccole e Suffragi, b. 699, 700, 701, 702, 703.— 9) Secreta, Materie miste notabili, 67, 71.— 10) Capi del Consiglio dei X, Processi e Carte criminali, b. I.— 11) Senato, Relazioni di Ambasciatori, Rettori ed altre cariche, b. 83, 84, 87.— 12) Senato, Rettori, filze 76, 82, 87, 90, 91, 95, 97, 102, 104, 105.— 13) Inquisitori di Stato, b. 416, 433, 614.

Β) Στὸ Μυσο Civico Correr: 1) Fondo Cicogna, b. 2855, 2971, 3205, 3278.— 2) Archivio Donà dalle Rose, b. 300, 327.— 3) Archivio Gradenigo, b. 170, 172, 200 volume XVI.— 4) Archivio Morosini - Grimani, b. 516, 560.— 5) Provenienze diverse, 507, 836.

Γ) Στὴ Μαρκιανὴ Βιβλιοθήκη μελέτησε τοὺς cod. Marc. ital. VII, ἀριθ. 1534 (7839), 1763 (7986) καὶ 1908 (9045).

Ἡ ἐρευνα τοῦ κ. Πάργου, ποὺ συνεχίζεται ὥσπου νὰ ἐξαντλήσει ὅλες τις παραπάνω σειρὲς, γιὰ νὰ ἐπεκταθεῖ ἔπειτα καὶ σὲ νέες ἀνερευνήτες, ἀποκόμισε πλούσια στοιχεῖα γιὰ πολυάριθμους σκλάβους, ἰδίως αἰχμαλώτους τοῦ Κρητικοῦ Πολέμου, ποὺ χρησιμοποιοῦνταν ὡς κωπηλάτες στὶς γαλέρες καὶ ποὺ ἀπελευθερώθηκαν μὲ ἀμοιβαῖες ἀνταλλαγές. Ἀποκάλυψε τὴ δράσιν πολλῶν Ἑλλήνων καὶ ξένων ποὺ λυμαίνονταν τὶς ἐλληνικὲς θάλασσες, πότε ὡς πειρατὲς καὶ πότε ὡς κουρσάρου, μερικὲς φορὲς μάλιστα συγκροτημένοι σὲ μοῖρες, ποὺ δὲν ἦταν μικρότερες σὲ ἀριθμὸ ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ τῶν καραβιῶν δόλοκληρου στόλου.

Ἀπὸ τὴν ἔρευνά του αὐτὴ ὁ κ. Πάρδος ὀδηγήθηκε ἤδη σὲ ἀξιόλογες διαπιστώσεις σχετικὰ μὲ τὴ μεταχείριση τῶν σκλάβων, ποὺ ἀνῆκαν στὴν πλειονότητά τους στὸ κράτος, μὲ τὶς διαδικασίες τῆς ἀπελευθέρωσής των (συνήθως μὲ ἔξαγορά), καθὼς καὶ μὲ ἄλλα θέματα ποὺ θὰ τὰ πραγματευθεῖ ἐκτενῶς στὰ κεφάλαια τῆς διατριβῆς του.

Ἀπὸ τὴν ἐξέταση τῶν παραπάνω σειρῶν ἐπωφελήθηκε ἐπίσης γιὰ νὰ συγκεντρώσει καὶ ἄλλο ἐνδιαφέρον ὕλικὸ σχετικὸ μὲ τὴ Μύκονο κατὰ τὴν ἐποχὴ τῶν μεγάλων διερμηνέων Παναγιώτη Νικουσίου καὶ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου, μὲ τὰ βενετικὰ προξενεῖα Σμύρνης, Χανίων καὶ Νάξου καὶ μὲ τὴν κοινωνικὴ κατάσταση τῶν Ἑλλήνων στὴν Τήνηο καὶ στὴ Σμύρνη. Βρῆκε ἐπίσης τοὺς πρώτους (1670) καταλόγους τῶν Κρητικῶν οἰκογενειῶν ποὺ κατάφυγαν στὴν Κέρκυρα μετὰ τὴν παράδοση τοῦ Χάνδακα. Τὸ ὕλικὸ αὐτὸ θὰ τὸ παρουσιάσει σὲ ιδιαίτερες μελέτες.

Μετὰ τὸ πρῶτο μέρος τῆς μεγάλης ἐργασίας του «*Ἀλφαβητικὸς κατάλογος τῶν πρώτων μελῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητος Βενετίας ἀπὸ τὸ κατάστιχο 129 (1498 - 1530)*», ποὺ δημοσιεύτηκε στὸν τόμο 16 (1979), σ. 294-386 τῶν «*Θησαυρισμάτων*», ὁ κ. Πάρδος ἐτοίμασε καὶ τὸ δεύτερο μέρος, ποὺ δημοσιεύεται ἐφέτος στὸν τόμο 17 (1980) τοῦ ἴδιου περιοδικοῦ². Ἡ ἐργασία αὐτὴ εἶναι ἀξιόλογη ὄχι μονάχα γιὰ τὴν ἔκτασή της, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὰ πλούσια καὶ πολύτιμα στοιχεῖα ποὺ προσφέρει, καθὼς καὶ γιὰ τὰ πολυάριθμα προβλήματα ποὺ ἀντιμετωπίζει. Γιὰ νὰ ἐπιλύσει μερικὰ ἀπὸ τὰ προβλήματα αὐτά, ὁ κ. Πάρδος ἀνέλαβε ἐπίσης μιὰ ἐκτεταμένη ἔρευνα στὴ σειρὰ τῶν *Notai di Venezia, Testamenti τῶν Κρατικῶν Ἀρχείων τῆς Βενετίας* μὲ πολὺ ἱκανοποιητικὸ ἀποτέλεσμα: Ἡ ἔρευνα αὐτὴ ἔφερε στὸ φῶς περισσότερες ἀπὸ 200 διαθήκες Ἑλλήνων σὲ μιὰ περίοδο γιὰ τὴν ὁποία διαθέτουμε πολὺ πενιχρὰ στοιχεῖα (τὶς τρεῖς πρώτες δεκαετίες τοῦ 16ου αἰ.). Συγκεκριμένα ἐρεύνησε τοὺς νοτάριους M. Aleoti (b. 17), G. P. Angelierì (b. 10-11), Alv. Arcangeli καὶ Ag. de Artengo (b. 14), Pr. Balanzan (b. 86), P. Bartoli (b. 63), G. de Bestici (b. 38), Fr. Bianco (b. 124, 125, 126, 127, 128), L. Bonsaver (b. 63), Ant. Borgi (b. 71), Gir. de Bossi (b. 50, 51, 52, 53), Av. Branco (p. 43-44), Fr. καὶ Giulio Brochetto (b.42), Pr. Busenello (b. 66), P. Bon (b. 131, 132, 133, 134), M. Callegari (b. 253), Ang. Canal (b. 209, 210, 211), Gir. Canal (b. 189, 190, 191, 192), Bern. de Cavagnis (b. 270, 271, 272, 273), G. M. Cavagnis (b. 217, 218), G. Chiodo (b. 201, 202, 203), Cr. Colonnino (b. 255), G. Fr. Canal (b. 830), Al. Contarini

2. Βλ. σ. 149-205 τοῦ τόμου αὐτοῦ.

(b. 1166, 1167, 1168), Ant. Corona (b. 465), G. Costa (b. 263), G. Draco (b. 927), G. B. Colonna (b. 379), P. Floriano (b. 408, 409), G. Franchini (b. 1226), N. Gabrieli (b. 143), D. Giordano (b. 569), Fr. de Giorzi (b. 446), B. de Grigi (b. 542, 543, 544), M. de Gallipoli (b. 530), Ant. Lauri (b. 680), N. Licinio (b. 577, 578), G. Lompardo καὶ Ang. Lucatello (b. 595), Andr. Inzegneri (b. 585), M. Marin (b. 1195), Fr. Malipiede (b. 718), L. Meraviglia (b. 982), Alv. de Medici (b. 651), S. Nascimben (b. 378), Alv. Nadal (b. 740, 741), G. de Noris (b. 1116), G. Fr. Orso (b. 1060), Z. Partenio (b. 826), B. de Pedretti (b. 786), L. Pellegrini (b. 36), Ag. Pellestrina (b. 768, 769), Z. Priuli (b. 776, 777, 778), Gr. de Persicini (b. 750), S. Piloto (b. 790), V. Pilloto (b. 771, 772), M. de Micheli (b. 742), M. Rampano (b. 929, 930, 931), B. Raspi (b. 446), G. Fr. Raspi (b. 823), G. G. de Raspi (b. 835, 836), N. Reggia (b. 849), N. Riga (b. 829), Cr. Rizzo (b. 1227, 1228, 1229), Fr. Rosso (b. 850), G. G. Sansoni (b. 851), M. A. Sappa (b. 887), Alv. Schinelli (b. 885, 886), B. Soliano (b. 937, 938, 939, 940, 941, 942), Ant. Spiti (b. 873, 874), M. de Tassis (b. 999), B. de Temasi (b. 967, 968), Ag. Trevisan (b. 42), Fr. Trevisan (b. 982), G. Ant. da Treviso (b. 974), Andr. dal Sole (b. 924), Gr. Trina (b. 958, 959, 960), G. B. Uranio (b. 741), P. Usagno (b. 1060), D. Viri (b. 372), B. Zamberti (b. 142), L. Zamberti (b. 1066, 1067), G. de Zambelli (1101, 1102), G. Ant. Zanchi (b. 244), G. Fr. Zentilino (b. 927), B. Zio (b. 1058, 1059), Alv. Zorzi (b. 1078), G. L. Zorzi (b. 1084, 1085), P. Zorzi (b. 1116) καί, σὸ τμῆμα Atti τῆς ἴδιας σειρᾶς, τὸν B. Cortinevis Scodellini (b. 6620).

Φυσικά, τὸ πλουσιότατο αὐτὸ ὕλικὸν θὰ ἀποτελέσει ἀντικείμενον ἰδιαίτερης μεγάλης ἐργασίας τοῦ κ. Πάρδου. Πρὸς τὸ παρὸν ξεχώρισε γιὰ προσεχῆ δημοσίευση τὴ διαθήκη τοῦ Χανιώτη διορθωτῆ βιβλίων Κωνσταντίνου Παλαιόκαπα (1521).

Τέλος, ὁ κ. Πάρδος ἄρχισε νὰ παρακολουθεῖ ἀπὸ τὸ Νοέμβριον τὰ μαθήματα τοῦ δευτέρου ἔτους τῆς Σχολῆς Ἀρχαιονομίας, Παλαιογραφίας, καὶ Διπλωματικῆς, πὸν λειτουργεῖ στὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας. Στὰ Ἀρχεῖα αὐτὰ προσφέρθηκε νὰ ταξινομήσει τὰ ἑλληνικὰ ἔγγραφα τῆς σειρᾶς Consolato di Cipro, ἐργασία πὸν τὴν ἔχει ἤδη σχεδὸν ὀλοκληρώσει.

Ἡ ποιότητα τῆς μεγάλης ἐργασίας πὸν δημοσίευσε ὁ κ. Πάρδος καὶ τὸ ἀφθονον νέο ὕλικὸν πὸν συγκέντρωσε, μαζὶ μὲ τὴν εὐσυνειδησία καὶ τὴν φιλεργία του ἐγγυῶνται ἀπόλυτα γιὰ τὰ μελλοντικὰ του ἐπιτεύγματα.

γ) Ὁ κ. Ἰωάννης Μαυρομάτης ἀσχολήθηκε καὶ ἐφέτος μὲ τὰ δυὸ βασικὰ θέματα πού εἶχε τάξει σκοπὸ τῶν ἐρευνῶν του, τὶς ἰταλικὲς πηγὲς τοῦ «Ἐρωτοκρίτου» (τὸ θέμα τῆς διδακτορικῆς του διατριβῆς) καὶ τὰ βιογραφικὰ τοῦ ποιητῆ του Βιτσέντζου Κορνάρου.

Σχετικὰ μὲ τὴ διδακτορικὴ του διατριβή, ἐξέτασε λεπτομερῶς τὸν «Ἐρωτοκρίτο» σὲ σύγκριση μὲ τὶς διασκευὲς τῆς γαλλικῆς μυθιστορίας «*Paris et Vienne*» πού ἐγίναν στὴν ἰταλικὴ χερσόνησο, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ καθορίσει τὸ βασικὸ ἢ τὸ πιθανότερο πρότυπο τοῦ κρητικῶ ποιήματος. Προηγουμένως ὅμως εἶχε συγκρίνει λέξη πρὸς λέξη πολλὰς ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις τῆς ἰταλικῆς πεζῆς διασκευῆς, γιὰ νὰ διαπιστώσει ἂν τὸ κείμενο παρουσιάζει διαφορὰς στὶς ἐπανεκδόσεις του. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς σύγκρισης ἦταν ἱκανοποιητικὰ. Στὶς ἐπανεκδόσεις αὐτές, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ συνηθισμένη σταδιακὴ φθορὰ τοῦ κειμένου, διαπίστωσε πὼς ὑπάρχουν καὶ ὀρισμένες οὐσιώδεις διαφορὰς, πού ἀπαντοῦν καὶ στὸν «Ἐρωτοκρίτο». Τὸ ἴδιο ἔκαμε καὶ γιὰ τὶς τρεῖς πρῶτες ἐκδόσεις τῆς ἔμμετρης διασκευῆς τοῦ Albani (1626, 1628, 1632), ἐνῶ γιὰ τὶς ἄλλες, ὡς τὰ τέλη τοῦ 19ου αἰ., περιορίστηκε σὲ γενικὲς διαπιστώσεις ὡς πρὸς τὶς φθορὰς πού ὑπέστη τὸ κείμενο. Ὁ κ. Μαυρομάτης συνέταξε, μὲ τὴν καθοδήγησή μου τὸ γενικὸ διάγραμμα τῶν κεφαλαίων τῆς διατριβῆς του, ἀπὸ τὴν ὁποία ἔχει ἤδη συνθέσει τὸ μεγαλύτερο μέρος. Αὐτὴ τὴ στιγμὴ συνθέτει τὸ τελευταῖο κεφάλαιο, πού εἶναι καὶ τὸ δυσκολότερο, δηλαδὴ τὴ συγκριτικὴ ἐξέταση τοῦ «Ἐρωτοκρίτου» μὲ τὶς ἰταλικὲς διασκευὲς τῆς γαλλικῆς μυθιστορίας «*Paris et Vienne*». Στὸ κεφάλαιο αὐτὸ ἔλαβε ὑπόψη του ὄχι μόνον τὰ γνωστὰ ἰταλικά χειρόγραφα τῆς μυθιστορίας πού βρῖσκονται στὶς βιβλιοθῆκες τῆς Φλωρεντίας, ἀλλὰ καὶ τὰ ὡς τώρα ἀγνωστα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα δυὸ βρῖσκονται στὴ Μυρκιανὴ Βιβλιοθήκη καὶ ἓνα στὴν Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη τοῦ Παρισιῶ.

Σχετικὰ μὲ τὸν Βιτσέντζο Κορνάρου, ὁ κ. Μαυρομάτης συνέχισε τὴ συστηματικὴ ἐρευνα στὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας καὶ ἰδιαίτερα στὴ σειρὰ τῶν νοταρίων τῆς Κρήτης. Ὡς τώρα ὀλοκλήρωσε τὴ σειρὰ τῶν νοταρίων Σητείας - Ἱεραπέτρας, ἂν καὶ δὲν ἀποκλείεται νὰ βρεθοῦν καὶ ἄλλοι, καταταγμένοι σὲ ἄσχετες σειρές. Τὰ κατάστιχα τῶν νοταρίων πού ἐξέτασε ἐφέτος εἶναι τὰ ἐξῆς: Zanin Colonna (1553, b. 76), Zorzi Paolin (1580-1599 b. 203), Giacomo Russopsiri (1589-1612, b. 241), Marco Calergi (1594-1607 b. 44), Giorgio Carcali (1609-1618 b. 55), Giorgio Diminitti (1609-1617, b. 93), Giovanni Russopsiri - Cassipladi (1609-1617 b. 242), Giacomo Trialogni (1609-1636, b. 275), Giorgio Siligna (1615-1619 b. 259), Girolamo Ventura (1617-1626, b. 291), Zuanne Colona (1619-1633, b. 74-77), Vincenzo

Cornaro (1619-1635, b. 83), Manoli Statea (1619-1637 b. 263), Marco Azamuti (1623-1627, b. 7), Sebastiano Selvo (1638-1644, b. 271), Manoli Siligna (1639-1646, b. 272), Zuanne Darca (1642-1664, b. 94), Stefanin Contarini (1646-1647, b. 88).

Ἀπὸ τοὺς νοταρίους τοῦ Χάνδακα, τοὺς ὁποίους ἐπίσης μελετᾶ συστηματικά, ὁ κ. Μαυρομάτης ἐξέτασε ἐφέτος τὰ κατὰστικα τῶν νοταρίων Francesco Negri (1503-1520, b. 177), Zorzi Petropulo (1575-1597, b. 199-202), Nicolò Nani (1581-1587, b. 177), Pietro Mangafuri (1583-1604, b. 173), Girolamo Pantaleo (1584-1597, b. 204-207), Giorgio Dafnomilli (1585-1615, b. 89), Michele Prassinico (1586-1603, b. 208), Antonio Preventario (1588-1590, b. 208), Giorgio Ciprian (1589-1605, b. 36), Paolo Colonna (1589-1610, b. 36), Zuanne Rixomandi (1593-1598, b. 236), Michel Gradenigo (1593-1617, b. 129), Giorgio Papastefanopulo (1594-1612, b. 256), Andrea Cortaci (1594-1635, b. 44), Stavrianò Varda (1596-1613, b. 288), Michele Calamarà (1596-1618, b. 50, 51, 73), Demetrio Gavrili (1599-1609, b. 129), Zorzi Zago (1599-1618, b. 293), Costantino Varagni (1599-1622, b. 288), Labrianò Drasino (1599-1627, b. 92), Zuanne Marà (1599-1632, b. 172), Giorgio Lazzareto (1600-1605, b. 139), Nicolò Zancaropulo (1601-1609, b. 293), Michiele de Battista (1603-1621, b. 20), Zorzi Rodava (1604-1622, b. 237), Nicolò Raftopulo (1611-1618, b. 236), Giovanni da Scittia (1613-1625, b. 259), Giorgio Calamarà (1616-1660, b. 73), Francesco Apanomeriti (1619-1641, b. 7), Giovanni Raffael (1626-1659, b. 242), Zuanne Tagliapera (1630-1636, b. 275), Giorgio Sclavo (1634-1647, b. 271), Nicolò Corogna (1647-1654, b. 88), Andrea Zago (1653-1669, b. 293), Tomaso Sachellari (1658-1669, b. 272).

Τέλος, ἀπὸ τὴ σειρά τοῦ Duca di Candia, μελέτησε τὶς b. 54, 80, 83 καὶ 87.

Ἀπὸ τὴν παραπάνω συστηματικὴ ἔρευνα τῶν νοταρίων συγκέντρωσε σημαντικὰς πληροφορίας γιὰ τοὺς Κορνάρους τοῦ 16^{ου} καὶ 17^{ου} αἰ. στὴν περιοχὴ τῆς Σητείας καὶ τοῦ Χάνδακα. Μεγάλον ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν οἱ ὁμώνυμοι Βιτσέντζοι Κορνάροι τῶν περιοχῶν αὐτῶν, γιὰ τοὺς ὁποίους καὶ θὰ ἐτοιμάσει ἰδιαίτερον μελέτημα. Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Κορνάρους, ἐπεσήμανε νέον ὕλικόν γιὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τῆς Κρήτης καὶ συγκέντρωσε ἀξιόλογες πληροφορίες γιὰ τοὺς ἐπιφανεῖς Κρητικούς λογίους Ἰωάσαφ Δοριανό, Νικόλαο (Νικηφόρο) Ρόδιο, Ἰππόλυτο Χίου, Μάξιμο Μαργούνιο, Μελέτιο Βλαστὸ κ. ἄ.

Τέλος, ὁ κ. Μαυρομάτης ἀσχολήθη καὶ μὲ τὰ παρακάτω θέματα: α) Συνέγραψε μικρὴν ἐργασίαν μὲ τὸν τίτλον *«Ποιὸ ἦταν τὸ τοπωνύμιον “Μερκούρι” ποῦ*

ἀναφέρεται στὸν «Κατσοῦρμπο» τοῦ Χορτάση», πὸν δημοσιεύεται στὸν τόμο 17 (1980) τῶν «Θησαυρισμάτων»³. β) Τελείωσε τὴ μεταγραφὴ τῶν ἐγγράφων τοῦ νοταρίου τῆς Ἱεράπετρας Ἰωάννη Ὀλόκαλου, τοῦ ὁποῦ ἐτοιμάζει τὴν ἔκδοση. Τοῦ μένει ἀκόμη νὰ συντάξει τοὺς πίνακες· καὶ γ) Συνέταξε γιὰ τὸ περιοδικὸ «Διαβάζω» βιβλιοπαρουσίαση τῶν «Μελετημάτων» τοῦ Στεφάνου Ξανθοῦδίδη.

Ἡ φιλεργία, ἡ εὐσυνειδησία καὶ ἡ θεικότητα τοῦ κ. Μαυρομάτη ἐγγυῶνται πὼς θὰ τελειώσει γρήγορα τὴ διδακτορικὴ του διατριβὴ καὶ πὼς θὰ παρουσιάσει καὶ ἄλλες καλὲς ἐργασίες ἀπὸ τὸ ὕλικὸ πὸν συγκέντρωσε καὶ συγκεντρώνει.

δ) Ὁ κ. Ἀπόστολος Παπαϊωάννου, πὸν ἦλθε στὸ Ἰνστιτοῦτο στὶς 3 Νοεμβρίου, διάλεξε, ὕστερα ἀπὸ συνεννόηση μαζί μου, ὡς θέμα τῆς διδακτορικῆς του διατριβῆς τὴν ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Βενετίας ἀπὸ τὸ 1867 (ὄπου σταματᾷ ἡ διατριβὴ τῆς κυρίας Ἀρτεμῆς Ξανθοπούλου-Κυριακοῦ) ὡς τὸ 1953 (χρονολογία τῆς δωρεᾶς τῆς περιουσίας της στὸ Ἑλληνικὸ Κράτος γιὰ τὴ λειτουργία τοῦ νεοῖδρουτοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτοῦτου Βενετίας). Ἡ περίοδος αὐτὴ, ἂν καὶ περίοδος παρακμῆς, ὅμως εἶναι ἐνδιαφέρουσα καὶ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν λογίων της (ἀδελφοὶ Βελοῦδοι κλπ.) καὶ γιὰ τὰ σοβαρὰ ζητήματα πὸν συγκλόνισαν τὴν Κοινότητα (διαμάχες καὶ δίκες μὲ τὸ Ἰταλικὸ Δημόσιο γιὰ τὴ διατήρηση τῆς περιουσίας καὶ αὐτονομίας της, σφοδρὲς ἐσωτερικὲς ἔριδες κλπ.) καὶ πὸν ὀδήγησαν στὴν κατάλυση τῆς αὐτονομίας της καὶ στὴν ἐπιβολὴ Ἰταλοῦ ἐπιτρόπου. Ὁ κ. Παπαϊωάννου μὲ τὴν καθοδήγησή μου, ἄρχισε ἤδη τὴ συλλογὴ καὶ τὴν ἀποδελτίωση τοῦ ὕλικοῦ του, μελετώντας τὰ ἐπίσημα πρακτικὰ (Capitolari) τῆς Κοινότητος, καθὼς καὶ τὰ ἄλλα βιβλία της. Παράλληλα συγκέντρωσε καὶ τὴ βιβλιογραφία τῆς ἐποχῆς αὐτῆς.

Ὁ κ. Παπαϊωάννου, πὸν εἶχε χρησιμοποιηθεῖ προηγουμένως ἀπὸ τὸ Ἰνστιτοῦτο, ὡς ἀπεσπασμένος καθηγητῆς, γιὰ τὴν κατάταξη τῆς βιβλιοθήκης τῆς Ἑλληνορθόδοξης Κοινότητος τῆς Τεργέστης καὶ εἶχε φιλοξενηθεῖ κατὰ καιροὺς γιὰ λίγο στὸ Ἰνστιτοῦτο, γιὰ νὰ καθοδηγεῖται στὴν ἐργασία αὐτὴ καὶ νὰ ἐπιχειρεῖ μικρότερες, ἀπασχολήθηκε μιὰ βδομάδα (10-17 Νοεμβρίου) γιὰ τὴν ὀλοκλήρωση τῆς ἐργασίας αὐτῆς καὶ τὴν παράδοσή της στὴν Κοινότητα.

Τέλος, ὁ κ. Παπαϊωάννου ἀσχολήθηκε μὲ τὴ σύνταξη μικρότερων ἐργασιῶν, πὸν θὰ τὶς παρουσιάσει στὰ «Θησαυρίσματα» ἢ σὲ ἄλλα περιοδικὰ, ὅπως γιὰ τὰ ἔντυπα μονοφυλλὰ τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Βενετίας, γιὰ ἄγνωστα γράμματα τοῦ Ἰω. Βελοῦδου κλπ.

3. Βλ. σ. 285-289 τοῦ τόμου αὐτοῦ.

Ἐλπίζουμε πῶς, μὲ τὸν ἐνθουσιασμό καὶ τὴν ἐργατικότητα ποὺ διαθέτει, ὁ κ. Παπαϊωάννου θὰ μπορέσει ν' ἀνταποκριθεῖ στὶς ἀπαιτήσεις τῆς ἐργασίας ποὺ ἀνέλαβε.

Ἐδῶ πρέπει ν' ἀναφέρουμε μὲ ἱκανοποίηση ὅτι ὁ κ. Γεώργιος Μοσχόπουλος, ἀπὸ τοὺς παλιούς ὑποτρόφους τοῦ Ἰνστιτούτου, ἐτύπωσε ἐφέτος τὴ διδακτορική του διατριβὴ ποὺ εἶχε ἐτοιμάσει σ' αὐτό μὲ τὸν τίτλο «Οἱ Ἕλληνες τῆς Βενετίας καὶ Ἰλλυρίας (1768 - 1797). Ἡ μητρόπολις Φιλαδελφείας καὶ ἡ σημασία της γιὰ τὸν Ἑλληνισμό τῆς Β. Ἀδριατικῆς» (Ἀθήνα 1980) καὶ ἀναγορεύθηκε ἀριστοῦχος διδάκτορας τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων.

2) ΦΙΛΟΞΕΝΟΥΜΕΝΟΙ ΚΑΙ ΕΠΙΣΚΕΠΤΕΣ

Θὰ ἀναφέρουμε παρακάτω τὴν ἐργασία τῶν φιλοξενουμένων τοῦ Ἰνστιτούτου, τακτικῶν καὶ ἔκτακτων, Ἑλλήνων καὶ ξένων, καὶ θὰ σημειώσουμε τοὺς κυριότερους ἐπισκέπτες κατὰ τὸ 1980.

I. α) Ὁ κ. Στέφανος Παπαδόπουλος, τακτικὸς καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας τῶν Νεωτέρων Χρόνων τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων, προσκλήθηκε ἀπὸ τὴν Ἐποπτικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Ἰνστιτούτου γιὰ δυὸ μῆνες καὶ ἦλθε καὶ ἐργάστηκε σ' αὐτὸ ἀπὸ 11 Μαρτίου - 10 Μαΐου. Ὁ κ. Παπαδόπουλος ἐνδιαφέρθηκε ἰδίως γιὰ τὴν ἔρευνα τοῦ σχεδὸν ἀκατάτακτου ἀκόμη Νέου Ἀρχείου τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Βενετίας (1830 καὶ ἐξῆς) καὶ ἀφίερωσε τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ χρόνου του στὴν τακτοποίησιν τῶν ἐγγράφων καὶ στὴν ἔρευνα τοῦ ἀρχείου αὐτοῦ. Ἀπὸ τὴν ἔρευνα αὐτὴ συγκέντρωσε ἐνδιαφέρον ὑλικό, πού, μὲ τὴ γνωστὴ του ἱκανότητα καὶ μεθοδικότητα, εἴμαστε βέβαιοι πῶς θὰ τὸ ἀξιοποιήσει κατὰ τὸν καλύτερο τρόπο. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ὁ κ. Παπαδόπουλος μελέτησε στὴ βιβλιοθήκῃ τοῦ Ἰνστιτούτου, καθὼς καὶ στὶς ἄλλες βιβλιοθηκῆς τῆς Βενετίας, βιβλία καὶ δημοσιεύματα ποὺ τοῦ ἦταν ἀπρόσιτα στὴν Ἑλλάδα καὶ ποὺ ἐνδιαφέρουν τὸν τομέα τῆς εἰδικότητος καὶ τῶν ἐρευνῶν του. Τέλος, ὁ κ. Παπαδόπουλος πρόσφερε πρόθυμα τὴν ἐπιστημονικὴ του βοήθεια καὶ καθοδήγησιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἠθικὴ του ἐνθάρρυνση στοὺς νέους ὑποτρόφους ἐρευνητῆς καὶ φιλοξενουμένους τοῦ Ἰνστιτούτου. Ἡ προσφορὰ του αὐτῇ ἦταν πολύτιμη, καὶ μάλιστα κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀπουσίας τοῦ διευθυντῆ τοῦ Ἰνστιτούτου στὴν Ἑλλάδα γιὰ ὑπηρεσιακοὺς λόγους.

β) Ὁ κ. Θεοχάρης Δετοράκης, καθηγητὴς τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας Ἡρακλείου Κρήτης καὶ ἐντεταλμένος νὰ διδάσκει ὡς «εἰδικὸς ἐπιστήμων» στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Κρήτης προσκλήθηκε ἐπίσης ἀπὸ τὴν Ἐποπτικὴ Ἐπιτροπὴ ὡς φιλοξενούμενος τοῦ Ἰνστιτούτου γιὰ δυὸ μῆνες (30 Ἰουνίου - 30 Αὐγούστου). Κύριος σκοπὸς του ἦταν ἡ συναγωγὴ ἀρχαϊκῶν πληροφοριῶν γιὰ τὰ μοναστήρια τῆς Ἀνατολικῆς Κρήτης κατὰ τὴ διάρκεια τῶν δύο τελευταίων αἰῶνων (16ου καὶ 17ου) τῆς Βενετοκρατίας. Ἡ ἔρευνα του γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ στὰ ἀρχεῖα τοῦ Δούκα καὶ τῶν νοταρίων τῆς Κρήτης ὑπῆρξε ιδιαίτερα γόνιμη. Συγκέντρωσε πληροφορίες γιὰ 247 συνολικὰ μοναστήρια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ 224 ἦταν ὀρθόδοξα ἑλληνικὰ καὶ τὰ 23 λατινικά. Τὰ περισσότερα ἀπ' αὐτὰ (τὰ 191 ἑλληνικὰ καὶ τὰ 20 λατινικά) ἐντοπίζονται στὴν περιοχὴ τοῦ σημερινοῦ νομοῦ Ἡρακλείου, ἐνῶ τὰ ὑπόλοιπα (33 ἑλληνικὰ καὶ 3 λατινικά) βρίσκονται σὲ ἄλλες περιοχὲς τῆς Κρήτης καὶ ἰδίως στὸ σημερινὸ νομὸ Λασιθίου. Πολλὰ ἀπὸ τὰ μοναστήρια αὐτὰ ἦταν ὡς τὴν ὥρην ἐντελῶς ἄγνωστα, ἀκόμη καὶ ὡς ὀνόματα. Πολυάριθμα ἔγγραφα (περισσότερα ἀπὸ 1000) βρέθηκαν νὰ δίνουν σημαντικὰς πληροφορίες γι' αὐτὰ τὰ μοναστήρια καὶ γιὰ τὰ σχετιζόμενα μ' αὐτὰ πρόσωπα, γεγονότα καὶ πράγματα. Βρέθηκαν πληροφορίες γιὰ ἀνασυστάσεις παλαιῶν ἐρημωμένων μοναστηριῶν, καταγραφὰς περιουσιακῶν στοιχείων καὶ κινητῶν πραγμάτων (βιβλίων, ἀμφίων, εἰκόνων, σκευῶν, ἐργαλείων κλπ.), οικονομικὰς ἢ διοικητικὰς σχέσεις μεταξὺ μοναστηριῶν ἢ μοναστηριῶν καὶ φεουδαρχῶν. Ἰδιαίτερα σημαντικὸ εἶναι τὸ ζήτημα τῆς οικονομικῆς ἐξάρτησης καὶ τῶν καταπιέσεων ὀρισμένων μοναστηριῶν.

Ὁ κ. Δετοράκης εἶχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐρευνήσῃ ἐπίσης καὶ νὰ συγκεντρώσῃ ὕλικὸν καὶ γιὰ ἄλλα θέματα τῆς κρητικῆς ἱστορίας, ὅπως τὰ ἀκόλουθα:

α) Τὶς συμβάσεις ἐργασίας γιὰ διδασκαλίαν μαθημάτων ἢ γιὰ ἀντιγραφὴν χειρογράφων. Σχολικὰ ἔγγραφα τῆς περιόδου αὐτῆς, μὲ πληροφορίες γιὰ σχολεῖα, δασκάλους, μαθήματα, τρόπον λειτουργίας τῶν σχολείων κλπ. δὲν ἔχουν δημοσιευτεῖ καὶ ὁ κ. Δετοράκης θὰ ἐτοιμάσῃ τὴν ἔκδοσιν τῶν ἐγγράφων ποὺ βρῆκε μὲ τὸ περιεχόμενον αὐτό.

β) Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Κρητικοῦ Πολέμου ἔνα γαλλικὸν ὑπόμνημα τοῦ 1661 ἀπευθυνόμενον πρὸς τὸν καρδινάλιον Mazarin μὲ τὸν τίτλον: «Copie du Mémoire des choses qui semblent plus essentielles et absolument nécessaires pour le recouvrement du Royaume de Candie, Dressé par le Seigneur de Jeure Millet, Commissaire Général de l'armée auxiliaire de Levant jointe à cette de la Sérénissime République de Venise et Président du

Conseil de guerre en la dite Armée, du Fevrier 1661». Τοῦ ὑπομνήματος αὐτοῦ ἐτοιμάζει τὴν ἔκδοση.

γ) Σχετικὰ μὲ τὴν ἀγγραφεὶα τῆς θάλασσης καὶ τὸν τρόπο ἐπιλογῆς τῶν πληρωμάτων τῶν γαλερῶν μὲ κλήρωση στὴν πλατεία τοῦ Ἁγίου Μάρκου τοῦ Χάνδακα κατὰ τὰ μέσα τοῦ 16ου αἰ., ὁ κ. Δετοράκης βρῆκε σειρά ἐγγράφων πὺ περιέχουν δραματικὲς μαρτυρίες γιὰ μιὰ ἀπὸ τὶς σκληρότερες δοκιμασίες τοῦ κρητικοῦ λαοῦ στὰ χρόνια τῆς Βενετοκρατίας.

δ) Βιογραφικὲς μαρτυρίες γιὰ ἱστορικὰ πρόσωπα, ὅπως ὁ Γαβριὴλ Σεβῆρος, οἱ πρωτοπαλάδες τῆς Κρήτης Ἰλαρίων Σωτήρχος καὶ Μιχαὴλ Ἀμορέος, οἱ ἡγούμενοι τῆς Μονῆς Ἀπεζωνῶν Φιλόθεος Ἀνυφαντόπουλος καὶ Μελέτιος Συρίγος, ὁ Λαυρέντιος Μαρίνος κ. ἄ., βρέθηκαν ἐπίσης σὲ ἐγγραφα πὺ θὰ δημοσιευτοῦν.

Τέλος, σχετικὰ μὲ θέματα τῆς βυζαντινῆς φιλολογίας, ὁ κ. Δετοράκης βρῆκε σπάρραγμα κρητικοῦ λειτουργικοῦ χειρογράφου, ἀκέφαλου καὶ κολοβοῦ (πιθανῶς τοῦ 15ου αἰ.), ἀνάμεσα στὰ κατὰστιχα τοῦ νοταρίου τῆς Φουρνῆς Θεοδοσίου Ἀμπράμου (1642). Σώζονται τρία φύλλα καὶ περιέχουν τὶς δυὸ τελευταῖες ὠδὲς ἑνὸς κανόνος καὶ «Ἀκολουθία εἰς ἕνα μάρτυρα», ἀπὸ τὴν ὁποία ἀκολουθία σώζονται τέσσερα ἐσπέρια στιχηρὰ καὶ οἱ δύο πρῶτες ὠδὲς τοῦ κανόνα. Ἀπὸ τὸν κώδικα *Marc. gr.* II, 164, τοῦ 15ου αἰ., ἀντέγραψε ἀνέκδοτο κανόνα τοῦ Γεωργίου Νικομηδείας στοὺς Ἁγίους Δέκα Μάρτυρες τῆς Κρήτης. Καὶ ἀπὸ τὸν κώδικα *Marc. gr.* II, 123, τοῦ 14ου αἰ., ἀντέγραψε μιὰ σειρά μακαρισταρίων τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, πὺ φαίνονται ἀνέκδοτα καὶ εἶναι πολὺ διαφορετικὰ ἀπὸ τὰ ὧς τώρα γνωστά.

Ἐλπίζουμε πὺς τὸ πλούσιο ὕλικὸ πὺ συγκέντρωσε ὁ κ. Δετοράκης θὰ τὸ παρουσιάσει σύντομα.

γ) Ἡ κυρία Αἰκατερίνη Ἀσδραχᾶ προσκλήθηκε ἐπίσης ἀπὸ τὴν Ἐποπτικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Ἰνστιτούτου γιὰ δυὸ μῆνες καὶ ἤλθε καὶ ἐργάστηκε σὲ δυὸ χρονικὰ διαστήματα, τὸν Ἰούλιο καὶ τὸ Δεκέμβριο. Ἡ κυρία Ἀσδραχᾶ συνέχισε στὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας τὴν ἐρευνά της, πὺ ἔχει ἀντικείμενο τὶς κερκυραϊκὲς βαρωνίες ἀπὸ τὸ 15ο ὡς τὸ 18ο αἰ. Ἰδίως ἐρευνήσε τὴν σειρά *Pronveditori sopra Feudi* (b. 1160, 1167 καὶ 1182), τὴν ἀποδελτίωσε καὶ παράγγειλε μικροταινίες. Παράλληλα ἄρχισε τὴ συλλογὴ οἰκονομικῶν εἰδήσεων ἀπὸ τοὺς Βενετοὺς χρονογράφους, γιὰ νὰ τὶς χρησιμοποιήσει στὰ κεφάλαια «οἰκονομία» καὶ «κοινωνία» τῆς διδακτορικῆς διατριβῆς (doctorat d'État) πὺ ἐτοιμάζει στὴ Σορβόννη μὲ θέμα τὴν ἱστορικὴ γεωγραφία τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης καὶ τῆς περιοχῆς τῆς Μαύρης Θάλασσης καὶ τῆς Προποντίδας. Γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ ἔκαμε

καὶ μιὰ χαρτογραφικὴ ἔρευνα στὴ Μαρκιανὴ Βιβλιοθήκη καὶ στὸ Μουσεῖο Correr, στὸ ὁποῖο κυρίως βρῆκε ὕλικό. Ἐπίσης, στὰ πλαίσια τῆς ἐργασίας της γιὰ τοὺς φεουδαλικοὺς θεσμοὺς στὴν Κέρκυρα, ἄρχισε τὴν ἔρευνα τῆς σειρᾶς *Proveditori da Terra e da Mar* στὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας.

II. Καὶ ἐφέτος φιλοξενήθηκαν στὸ Ἰνστιτούτο ἑκτακτα, γιὰ λίγες μέρες ἢ βδομάδες καὶ χωρὶς ἀποζημίωση, μερικοὶ ξένοι ἐρευνητές, γιὰ νὰ μελετήσουν θέματα ποὺ ἐμπίπτουν στὸν κύκλο τῶν ἐπιστημονικῶν ἐνδιαφερόντων τοῦ Ἰνστιτούτου, οἱ ἀκόλουθοι: α) ὁ κ. Fabrizio Frigerio, ἐπιστημονικὸς συνεργάτης στὸ τμήμα τῆς Ἱστορίας τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Γενεύης, β) ὁ κ. André Deisser, φιλόλογος καὶ ἑλληνιστὴς τῆς Λιέγης, γ) ἡ κυρία Doriana dell' Agata, συνεργάτης στὴν Ἀρχαιολογικὴ Ὑπηρεσία τῆς Πίζας καὶ δ) ὁ κ. Bruno Simon, ὑποψήφιος διδάκτορας τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Στρασβούργου.

α) Ὁ κ. Fabrizio Frigerio, ποὺ φιλοξενήθηκε ἀπὸ 16-30 Μαρτίου, συγκέντρωσε ὕλικό σχετικὸ μὲ τὸ θέμα τῆς διδακτορικῆς του διατριβῆς, ποὺ ἀναφέρεται στοὺς Εὐρωπαίους ταξιδιωτὲς ποὺ ἐπισκέφθηκαν τὴν Κύπρο ἀπὸ τὸ 1400 ὡς τὸ 1600. Στὸ Ἰνστιτούτο συμβουλευτήκε κυρίως σπάνια ἑλληνικὰ περιοδικὰ. Ἐργάστηκε ἐπίσης στὴ Μαρκιανὴ Βιβλιοθήκη, ὅπου μελέτησε ἰταλικά περιηγητικὰ χειρόγραφα (ἀπὸ τὶς σειρὰς VI καὶ VII), καθὼς καὶ ἐκδόσεις περιηγητῶν, χρονογράφων καὶ γεωγράφων. Μερικὰ ἀνέκδοτα χειρόγραφα ἀναφερόμενα στὴν ἱστορία τῆς Κύπρου τοῦ 16ου αἰ., ποὺ ἐξέτασε στὴ Μαρκιανὴ Βιβλιοθήκη, πρόκειται νὰ τὰ ἐκδώσει στὸ περιοδικὸ «Κυπριακαὶ Σπουδαί» τῆς Λευκωσίας.

β) Ὁ κ. André Deisser, πάντα ἀφοσιωμένος συνεργάτης τοῦ Ἰνστιτούτου, φιλοξενήθηκε γιὰ λίγες μέρες τὸ Μάιο, γιὰ νὰ συζητήσει μὲ τὸ διευθυντὴ τοῦ Ἰδρύματος πάνω στὰ πορίσματα τῶν πρόσφατων ἐρευνῶν του σχετικὰ μὲ τὸ θέμα τῆς μεγάλης ἐργασίας ποὺ ἐτοιμάζει γιὰ τὸν Ἑλληνα λόγιο τοῦ 16ου αἰ. Ἀνδρόνικο Νούκιο.

γ) Ἡ κυρία Doriana dell' Agata, ποὺ φιλοξενήθηκε γιὰ τρεῖς μέρες (24-27 Μαΐου), συμπλήρωσε στὴ βιβλιοθήκη τοῦ Ἰνστιτούτου τὶς ἔρευνές της γιὰ πρόσωπα καὶ πράγματα ποὺ σχετίζονται μὲ τὶς ἑλληνικὲς καὶ ρωσικὲς εἰκόνες ποὺ ἀνῆκαν ἄλλοτε στὴν Ἑλληνικὴ Κοινότητα τοῦ Λιβόρνου καὶ τῶν ὁποίων ἐτοιμάζει λεπτομερῆ κατάλογο (βλ. τὴν περυσινὴ ἐκθεσὴ μου). Ἀσχολήθηκε ἰδίως

μὲ τοὺς οὐνίτες τοῦ Λιβόρνου, γιὰ τοὺς ὁποίους τῆς ὑποδείξαμε ἑλληνικὴ καὶ ξένη βιβλιογραφία.

δ) Ὁ κ. Bruno Simon, πὺ φιλοξενήθηκε ἀπὸ 7 Νοεμβρίου - 17 Δεκεμβρίου, ἐργάστηκε κυρίως στὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας καὶ συγκέντρωσε ὕλικὸ σχετικὸ μὲ τὸ θέμα τῆς διδακτορικῆς του διατριβῆς, πὺ ἐτοιμάζει μὲ τὴν ἐποπτεία τοῦ καθηγητῆ κ. Fr. Thiriet καὶ πὺ ἀναφέρεται στὶς σχέσεις μεταξὺ Βενετίας καὶ Τουρκίας ἀπὸ 1512 - 1574. Ἰδίως μελέτησε τὶς βαρυσήμαντες διπλωματικὰς ἀναφορὰς τοῦ Βενετοῦ βαίλου στὴν Κωνσταντινούπολη Marino Cavalli (1558 - 1560), πὺ τὶς ἐτοιμάζει γιὰ ἔκδοση.

III. Πολὺν περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ξένους ἐπιστήμονες, πὺ φιλοξενήθηκαν καὶ ἐφέτος στὸ Ἰνστιτοῦτο Ἑλλήνες ἐρευνητές, πὺ ἤλθαν στὴ Βενετία μὲ δική τους ἐπιβάρυνση γιὰ προσωπικὰς ἐρευνες. Αὐτοὶ ἦταν: α) Ἡ κυρία Εὐρώ Layton, γνωστὴ συγγραφεὺς ἐργασιῶν βιβλιογραφικῶν καὶ ἀναφερόμενων στὴν ἱστορία τοῦ βιβλίου, β) ἡ κυρία Φανὴ Δροσογιάννη, ἔφορος ἀρχαιοπωλείων καὶ ἰδιωτικῶν συλλογῶν, γ) ἡ κυρία Ἀγγελικὴ Λαῖου - Θωμαδάκη, καθηγήτρια τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Rutgers (New Jersey, ΗΠΑ), δ) κ. Δημήτριος Τριανταφυλλόπουλος, ἐπιμελητὴς βυζαντινῶν ἀρχαιοτήτων, ε) ἡ Δις Εὐγενία Χαλκιᾶ, ἀρχαιολόγος, τῆς Ἐφορείας Βυζαντινῶν Ἀρχαιοτήτων Ἰωαννίνων, στ) ὁ κ. Παναγιώτης Βοκοτόπουλος, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ζ) ὁ κ. Κώστας Δαφνῆς, ἱστοριοδίφης, πρόεδρος τῆς Ἐταιρείας Κερκυραϊκῶν Σπουδῶν, η) ὁ κ. Νικόλαος Κατσάνης, ἐπιμελητὴς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, θ) ἡ κυρία Μαρία Ἡλιοπούλου, βοηθὸς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ι) ὁ κ. Γεώργιος Κεχαγιόγλου, ἐπιμελητὴς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ια) ἡ κυρία Ἀριστέα Παρίση - Κεχαγιόγλου, πτυχιούχος τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Τμήματος τῆς ἴδιας Σχολῆς, ιβ) ὁ κ. Κωνσταντῖνος Νίκας, ἔκτακτος καθηγητὴς τοῦ Istituto Orientale τῆς Νεάπολης, ιγ) ὁ κ. Ἀθανάσιος Γοίτσας, πρωτοπρεσβύτερος τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος Κερκύρας, ιδ) ὁ κ. Νικόλαος Καραπιδάκης, σπουδαστὴς τῆς École des Chartes τοῦ Παρισιοῦ καὶ ιε) ὁ κ. Σπύρος Ἀσδραχάς, ἐντεταλμένος καθηγητὴς τῆς École Pratique des Hautes Études (IVe Section) τοῦ Παρισιοῦ.

α) Ἡ κυρία Εὐρώ Layton, πὺ φιλοξενήθηκε ἀπὸ 18 - 31 Ἰανουαρίου, ἐργάστηκε στὴ Μαρκιανὴ Βιβλιοθήκη, στὸ Μουσεῖο Correr καὶ στὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας, γιὰ νὰ συγκεντρώσει ὕλικὸ σχετικὸ μὲ τὴ μεγάλη ἐργασία

πὸ ἐτοιμάζει γιὰ τὸ ἑλληνικὸ βιβλίον τοῦ 16ου αἰ. στὴν Ἰταλία καὶ κυρίως γιὰ τὶς ἐκδόσεις, ἀπὸ Ἰταλοὺς ἢ Ἑλληνας, βιβλίων ἐκκλησιαστικῶν, λαϊκῶν κλπ. πὸν προορίζονταν γιὰ τὸ ἑλληνικὸ καταναλωτικὸ κοινό. Στὴ Μαρκιανὴ Βιβλιοθήκη ἐξέτασε ὅλα τὰ βιβλία πὸν περιλαμβάνει ὁ κατάλογος τοῦ M. Finazzi καὶ μερικὰ ἄλλα πὸν βρῆκε ἀπὸ ἄλλες πηγές. Ἐξέτασε ἐπίσης τὸ χειρόγραφο τοῦ Oratio Brown, ὅπου εἶναι μεταγραμμένα πολλὰ προνόμια γιὰ ἐκδόσεις βιβλίων, ἀνάμεσα στὰ ὁποῖα βρῆκε ἀρκετὰ πὸν ἀφοροῦν σὲ ἑλληνικὰ βιβλία. Στὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα ἀναζήτησε ἄδειες γιὰ τὴν ἐκτύπωση ἑλληνικῶν βιβλίων. Καὶ στὸ Μουσεῖο Correr μελέτησε τὸν κώδικα Cicogna (Mariegola 119) πὸν δίνει πληροφορίες γιὰ τοὺς τυπογράφους τῆς Βενετίας καὶ γιὰ τοὺς νόμους πὸν ρύθμιζαν τὴν τυπογραφικὴ τέχνη. Τὴν ἐργασία της αὐτῆ, ὅταν τὴν τελειώσει, ἡ κυρία Layton ἐξεδήλωσε τὴν πρόθεση νὰ τὴν τυπώσει στὴν σειρά τῶν δημοσιευμάτων τοῦ Ἰνστιτούτου (βλ. παρακάτω).

β) Ἡ κυρία Φανὴ Δροσογιάννη, πὸν φιλοξενήθηκε καὶ ἐφέτος στὸ Ἰνστιτούτο ἀπὸ 23 Ἰανουαρίου - 21 Μαρτίου, ἀφιέρωσε τὸ χρόνο αὐτὸ στὴ συμπλήρωση τῆς ἔρευνας, πὸν εἶχε ἀρχίσει στὴ Βενετία τὴν περασμένη χρονιά, γιὰ τὴν ἀποπεράτωση τῆς διδακτορικῆς της διατριβῆς γιὰ τὶς βυζαντινὲς τοιχογραφίες μιᾶς ἐκκλησίας τῆς Μάνης τοῦ 13ου αἰ. Ἐργάστηκε, ὅπως καὶ πέρυσι, στὶς βιβλιοθήκες τῆς Βενετίας καὶ ἰδίως στὴ βιβλιοθήκη τοῦ Ἰνστιτούτου μας. Καρπὸς τῆς ἐργασίας αὐτῆς ἦταν ἡ ἀποπεράτωση καὶ ἡ ἐκτύπωση τῆς διδακτορικῆς διατριβῆς της, μὲ τὸν τίτλο «Σχόλια στὶς τοιχογραφίες τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου στὴ Μεγάλὴ Καστάνια τῆς Μάνης», πὸν τὴν ὑποστήριξε μὲ ἐπιτυχία τὸν περασμένο μῆνα στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

γ) Ἡ κυρία Ἀγγελικὴ Λαῖου, πὸν φιλοξενήθηκε ἀπὸ 3 Μαρτίου - 3 Ἀπριλίου, συνέχισε τὴν ἔρευνα πὸν εἶχε ἤδη ἀρχίσει κατὰ τὴν προηγούμενη διαμονή της στὸ Ἰνστιτούτο καὶ πὸν ἔχει γιὰ ἀντικείμενο τὶς οἰκονομικὲς δραστηριότητες τοῦ ἑλληνικοῦ κυρίως πληθυσμοῦ τῆς Κρήτης κατὰ τὸ 13^ο καὶ 14^ο αἰ. Στὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας ἐξέτασε τοὺς ἀκόλουθους νοταρίους τοῦ Χάνδακα: Bartolomeo Franceschi καὶ Donato Fontanella (b. 97), Francesco de Cruce (b. 22), Andrea Negri (b. 178), Giorgio Pazò (b. 189), Giorgio Emo (b. 1), Marco di Piacenza (b. 186), Benedetto da Milano καὶ Giorgio da Milano (b. 142), καὶ Costanzo Maurica (b. 145). Φυσικά, μὲ τὸ περιορισμένο χρονικὸ διάστημα πὸν εἶχε στὴ διάθεσή της, ἡ ἔρευνα δὲν μποροῦσε νὰ εἶναι ἐξαντλητικὴ. Ἐπειδὴ ὅμως εἶχε κάμει προηγουμένως μιὰν ἐπισκόπηση ὅλων τῶν γνωστῶν

νοταρίων τοῦ Χάνδακα τῆς ἐποχῆς 1270-1350, μπόρεσε νὰ ἐντοπίσει τοὺς πρὸ σημαντικούς ἀπ' αὐτούς, τῶν ὁποίων τὰ κατάστιχα φωτογράφησε, γιὰ νὰ τὰ μελετήσῃ λεπτομερέστερα. Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς παραπάνω νοταρίους ἔζησαν στὰ τέλη τοῦ 14ου αἰ. Γιὰ τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ὑπάρχει ἀφθονία πληροφοριῶν καὶ ἡ δειγματοληψία θὰ πρέπει νὰ γίνῃ πολὺ προσεχτικά. Ἔχει ἐπομένως ἰδιαίτερη σημασία ἡ προκαταρκτικὴ ἐργασία, πὺ συνίσταται στὸν ἐντοπισμὸ τοῦ πρὸ ἀντιπροσωπευτικοῦ νοταρίου. Ἀκόμη, ἡ κυρία Λαῖου εἶδε τὸ ἀρχεῖο τῶν *Consoli dei Mercanti*, πὺ ὅμως, καθὼς ἀποδείχτηκε, δὲν εἶναι πολὺ χρήσιμο γιὰ τὴν ἐργασία της. Τέλος, συνεχίζοντας τὴν προηγούμενη ἐρευνά της, μπόρεσε νὰ προωθήσῃ ὀρισμένες προσωπογραφικὰς μελέτες, πὺ ἐλπίζει νὰ τίς δημοσιεύσῃ σύντομα.

δ) Ὁ κ. Δημήτριος Τριανταφυλλόπουλος, πὺ φιλοξενήθηκε ἀπὸ 13-29 Μαρτίου καὶ πὺν παρασκευάζει στὸ Μόναχο διδακτορικὴ διατριβὴ μὲ θέμα τὴ μεταβυζαντινὴ ζωγραφικὴ στὰ Ἑπτάνησα, ἀφιέρωσε τὸ χρόνον αὐτὸ στὴ συστηματικὴ ἐπίσκεψη τῶν μνημείων καὶ τὴ μελέτη τῶν ἔργων πὺν σχετίζονται μὲ τὴν ἐργασία του, προπάντων τῶν ζωγράφων ἐκείνων τῆς βενετικῆς σχολῆς, ἰδιαίτερα τοῦ Paolo Veronese, πὺν χρησίμευσαν ὡς πρότυπα στοὺς πρωτεργάτες τῆς Ἑπτανησιακῆς Σχολῆς καὶ κυρίως στὸν Παναγιώτη Δοξαρά. Παράλληλα θέλησε νὰ ἐξετάσῃ καὶ τὰ ἔργα τῆς μεταβυζαντινῆς ζωγραφικῆς, καθὼς καὶ παλιότερα βυζαντινὰ ἢ βυζαντινίζοντα ἔργα καὶ μνημεῖα. Ὁ κ. Τριανταφυλλόπουλος ὀργάνωσε καὶ διέθεσε μεθοδικὰ τὸ χρόνον του, ὥστε νὰ μπορέσῃ νὰ ἐπισκεφτεῖ καὶ νὰ μελετήσῃ ὅσο τὸ δυνατὸ περισσότερα ἀπὸ τὰ μνημεῖα καὶ τὰ ἔργα αὐτὰ πὺν τὸν ἐνδιέφεραν καὶ πὺν τὰ ἀπαριθμεῖ σὲ λεπτομερῆ ἔκθεση πὺν ὑπέβαλε στὸ Ἰνστιτούτο, τὴν ὁποία ὅμως δὲν θεωρῶ ἀπαραίτητο νὰ παραθέσω ἐδῶ. Εἶμαι βέβαιος πάντως πὺς ἡ ἄμεση αὐτὴ μελέτη τῶν μνημείων πὺν γιὰ ἓναν ἀρχαιολόγον εἶναι πάντα πράγμα ἰδιαίτερα σημαντικό, ἀλλὰ καὶ ἀπαραίτητο, θὰ τὸν βοηθήσῃ γιὰ τὴν καλύτερη κατάρτιση τῆς διατριβῆς του.

ε) Ἡ δεσποινὶς Εὐγενία Χαλκιᾶ, πὺν φιλοξενήθηκε ἀπὸ 21-28 Μαρτίου, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ μελέτη τῶν βυζαντινῶν ψηφιδωτῶν τοῦ Ἁγίου Μάρκου καὶ τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Murano καὶ τοῦ Torcello, μελέτησε ἰδιαίτερα τίς μεταβυζαντινὰς εἰκόνες τοῦ μουσείου τοῦ Ἰνστιτούτου καὶ μπόρεσε νὰ κάμῃ ἐνδιαφέρουσες συγκρίσεις τῶν εἰκόνων πὺν μελετᾷ καὶ πὺν περιέχουν σκηνὰς τοῦ Ἀκάθιστου Ὕμνου μὲ τὴν εἰκόνα «*Ἐπὶ σοὶ χαίρει*» τοῦ Γεωργίου Κλόντζα τοῦ Ἰνστιτούτου, καθὼς καὶ σημαντικὰς παρατηρήσεις σχετικὰ μὲ τὴν εἰκονογράφηση ὀρισμένων οἰκῶν ὕμνου. Ἐπίσης ἐνημερώθηκε γενικότερα σὲ θέματα σχετιζόμενα μὲ

τὴν ἔκθεση τῶν βυζαντινῶν εἰκόνων, πράγμα πὸν τῆς εἶναι ἰδιαίτερα χρήσιμο γιὰ τὴν ἐπανεκθεση τοῦ τμήματος βυζαντινῆς τέχνης τοῦ Μουσείου Ἰωαννίνων. Παράλληλα ἐπισκέφτηκε τὰ παλαιοχριστιανικὰ μνημεῖα τοῦ Grado καὶ τῆς Ἀκυληίας καὶ εἰδικότερα τὸ παλαιοχριστιανικὸ μουσεῖο τῆς Ἀκυληίας, ὅπου εἶναι ἐκτεθειμένη ἡ πολύβολη χριστιανικὴ τρόπεζα πὸν περιλαμβάνεται στὸ θέμα τῆς διδακτορικῆς τῆς διατριβῆς.

στ) Ὁ κ. Παναγιώτης Βοκοτόπουλος, πὸν φιλοξενήθηκε ἀπὸ 18-27 Ἀπριλίου, ἐργάστηκε στὶς βιβλιοθήκες τοῦ Ἰνστιτούτου καὶ τοῦ Μουσείου Correr. Στὸ Μουσεῖο Correr ἐξέτασε κυρίως τὸ λάβαρο τοῦ Φραγκίσκου Μοροζίνη, γιὰ τὸ ὁποῖο θὰ γράψει μελέτημα γιὰ τὰ «Θησαυρίσματα» καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος, ἔργο τοῦ Ἑμμανουὴλ Τζάνε. Ὑστερα ἀπὸ εἰδικὸ διάβημα τοῦ Ἰνστιτούτου, τοῦ ἐπιτράπηκε νὰ ἐξετάσει καὶ τὴν ὀπίσθια πλευρὰ τῆς. Τέλος, ἐπισκέφτηκε τὴν Πινακοθήκη τῆς Ἀκαδημίας καὶ ὁρισμένες ἐκκλησίες. Ἐνδιάμεσως πῆγε γιὰ μιὰ μέρα στὴ Βερόνα, ὅπου, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Μουσεῖο τοῦ Castel Vecchio, ἐπισκέφτηκε τὴ μητρόπολη, τὴν Ἁγία Ἀναστασία καὶ τὸν Ἅγιο Ζήνωνα, καὶ γιὰ δυὸ μέρες στὴν Τοσκάνη, ὅπου ἐπισκέφτηκε μουσεῖα καὶ μνημεῖα τῆς Φλωρεντίας, τῆς Πίζας, τῆς Λούκκας καὶ τῆς Σιένας.

ζ) Ὁ κ. Κώστας Δαφνῆς, πὸν φιλοξενήθηκε ἀπὸ 17-25 Μαΐου, ἐρεύνησε στὸ Παλαιὸ καὶ στὸ Νέο Ἀρχεῖο τοῦ Ἰνστιτούτου γιὰ τὴν ἀνέυρεση στοιχείων γύρω ἀπὸ τὸ Γεώργιο Μοτσενίγο, στενὸ φίλο, συνεργάτη καὶ προστάτη τοῦ Ἰωάννη Καποδίστρια. Ὁ Μοτσενίγος καὶ ἡ σύζυγός του Ἑλένη Ἀρμένη ὑπῆρξαν ἀπὸ τοὺς εὐεργέτες τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Βενετίας. Ὁ κ. Δαφνῆς εἶχε τὴν εὐγενικὴ καλωσύνη νὰ δημοσιεύσει καὶ τὶς εὐνοϊκῆς ἐντυπώσεις του ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψη καὶ διαμονή του στὸ Ἰνστιτούτο μας στὴν ἑφημερίδα πὸν διευθύνει «Κερκυραϊκὰ Νέα» τῆς 3 Νοεμβρίου 1980.

η) Ὁ κ. Νικόλαος Κατσάνης, πὸν φιλοξενήθηκε ἀπὸ 7-10 Ἰουλίου, ἐργάστηκε κυρίως στὴ βιβλιοθήκη τοῦ Ἰνστιτούτου, ὅπου μπόρεσε νὰ συγκεντρώσει βιβλιογραφικὸ ὕλικὸ χρήσιμο γιὰ τὴν ἔρευνά του σχετικά μὲ τὶς γλωσσικῆς σχέσεις τῶν ρομανικῶν (νεολατινικῶν) ἰδιωμάτων τῆς Βαλκανικῆς (δαλματικῆ, δακορουμανικῆ, κουτσοβλαχικῆ κλπ.) καὶ τῆς ἑλληνικῆς, καθὼς καὶ μὲ τὰ ἰταλικά δάνεια στὴν ἑλληνικὴ Ὁ κ. Κατσάνης εἶχε παραμείνει πρωύτερα ἐπὶ τρίμηνο στὸ Παλέρνο μὲ τὸ σκοπὸ νὰ συγκεντρώσει ὕλικὸ γιὰ τὴ συγγραφὴ ἑνὸς ἐγχειριδίου τῶν ρομανικῶν γλωσσῶν.

θ) Ἡ κυρία Μαρία Ἡλιοπούλου, πὸν φιλοξενήθηκε ἀπὸ 13·19 Ἰουλίου, χρησιμοποίησε τὸ λίγο αὐτὸ χρόνο πὸν διέθετε γιὰ ἓνα πρῶτο κατατοπισμὸ τῆς σχετικῶς μὲ τὸ ὕλικὸ πὸν ὑπάρχει στὰ ἀρχεῖα τοῦ Βενετικοῦ Κράτους καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου γιὰ ὀρισμένους πτυχὲς τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας κατὰ τὰ μέσα τοῦ 16ου αἰ. Ὁ πρῶτος αὐτὸς κατατοπισμὸς τῆς ἦταν ἀπαραίτητος, γιὰ νὰ καθορίσει ἀκριβέστερα τὸ θέμα τῆς διδακτορικῆς διατριβῆς πὸν ἔχει ἀναλάβει.

ι) Ὁ κ. Γεώργιος Κεχαγιόγλου, πὸν φιλοξενήθηκε ἀπὸ 25 Αὐγούστου - 9 Σεπτεμβρίου, συγκέντρωσε ὕλικὸ ἀπὸ τὶς βιβλιοθήκες καὶ τὰ ἀρχεῖα τῆς Βενετίας γιὰ τὰ ἀκόλουθα εἰδικὰ θέματα πὸν τὸν ἀπασχολοῦν: α) τὶς πρῶτες ἰταλικὲς μεταφράσεις τοῦ ἔργου «*Mille et une Nuits*» τοῦ A. Galland, πὸν ἀποτελοῦν τὸ πρότυπο τοῦ «*Αραβικοῦ Μυθολογικοῦ*» (Βενετία 1757 κ. ε.), β) τὶς πρῶτες ἐκδόσεις τοῦ «*Μυθολογικοῦ Συντίπια τοῦ φιλοσόφου*», γ) τὴν ἐκδοτικὴ καὶ τὴ γενικότερη δραστηριότητα τοῦ ἐκδότη Πολυζώη Λαμπανιζιώτη στὴ Βενετία (± 1750 - 1798) καὶ δ) τὶς βενετικὲς ἐκδόσεις ἔργων τοῦ Καισαρίου Δαπόντε. Στὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας ἐξέτασε πολλὰ δεσμίδες τῆς σειρᾶς *Riformatori dello Studio di Padova* (τῶν ἐτῶν 1697 - 1791) καὶ εἰδικὰ δεσμίδες τῶν «*Licenze per Stampa*», «*Mandati per Licenze Stampa*», «*Elenchi alfabetici di Licenze*» καὶ ἄλλα σχετικὰ. Συγκέντρωσε ἀρκετὰ στοιχεῖα γιὰ τὰ παραπάνω θέματα, ἢ πληθώρα ὅμως τοῦ ὕλικου ἀπαιτεῖ καὶ νέα ἐξαντλητικότερη ἐξέταση. Στὴ Μαρκιανὴ Βιβλιοθήκη περιορίστηκε στὴν ἔρευνα τῶν καταλόγων τῆς καὶ τριῶν μόνο ἐντύπων, γιὰ τὴν ἀτυχῶς ἡ Βιβλιοθήκη ἦταν κλειστὴ στὴν περίοδο αὐτή. Τέλος στὴ βιβλιοθήκη τοῦ Ἰνστιτούτου μελέτησε ἀρκετὰ δυσεύρετα ἐντυπα, καθὼς καὶ τὸν κατάλογο τοῦ Παλαιοῦ Ἀρχείου του (Κ. Καβάκου).

ια) Ἡ κυρία Ἀριστέα Παρίση - Κεχαγιόγλου, πὸν φιλοξενήθηκε κατὰ τὸ ἴδιο μὲ τὸ σύζυγό τῆς διάστημα (βλ. ι') ἐργάστηκε στὴ βιβλιοθήκη τοῦ Ἰνστιτούτου, ὅπου βρῆκε πλούσιο ἐντυπο ὕλικὸ, κυρίως πρόσφατες ἐκδόσεις, σχετικὸ μὲ τὴ βυζαντινὴ εἰκονογραφία καὶ τὶς εἰκόνες. Ἰδιαίτερα γύρω ἀπὸ τὶς εἰκόνες σὲ λαβικὲς χώρες συγκέντρωσε πολλὰ νέες πληροφορίες, συμπλήρωσε τὴ βιβλιογραφία τῆς καὶ σημείωσε ἀρκετὰ στοιχεῖα χρήσιμα γιὰ τὴν ἔρευνά τῆς. Χρησιμοποίησε ἐπίσης καὶ τὰ ἑλληνικὰ καὶ ξένα περιοδικὰ τῆς βιβλιοθήκης. Στὸ Μουσεῖο τοῦ Ἰνστιτούτου καὶ στὸν Ἅγιο Γεώργιο μελέτησε τὴ συλλογὴ τῶν εἰκόνων καὶ ἰδιαίτερα τὶς εἰκόνες μὲ παραστάσεις δωρητῶν πὸν ἔχουν σχέση μὲ τὴ διδακτορικὴ διατριβὴ πὸν ἐτοιμάζει στὸ Παρίσι μὲ τὸν τίτλο «*La représentation du donateur*»

sur les icones' byzantines). Επισκέφτηκε επίσης βενετοβυζαντινές και άλλες εκκλησίες της Βενετίας, της Ραβέννας, του Torcello, καθώς και όλα σχεδόν τα μουσεία. Έτσι μπόρεσε να προχωρήσει σε συγκρίσεις με εικονογραφικά θέματα της δυτικής τέχνης αντίστοιχα με θέματα των βυζαντινών και μεταβυζαντινών εικόνων της εποχής που έρευνᾶ (ὡς τὰ τέλη τοῦ 16ου αἰ.).

ιβ) Ὁ κ. Κωνσταντῖνος Νίκας, πὸν φιλοξενήθηκε ἀπὸ 20-31 Ὀκτωβρίου, συμπλήρωσε τὶς ἔρευνές του στὰ ἀρχεῖα καὶ στὴ βιβλιοθήκη τοῦ Ἰνστιτούτου, στὴ Μαρκιανὴ Βιβλιοθήκη καὶ στὴ Βιβλιοθήκη Querini Stampalia, ἔρευνες πὸν εἶχε ἀρχίσει τὸν περασμένο χρόνο σχετικὲς μὲ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Ἑλληνα λογίου τῆς Βενετίας Κωνσταντίνου Τριανταφύλλη. Ὁ κ. Νίκας εἶχε ἐφέτος τὴν εὐκαιρία νὰ δεῖξει στὸ διευθυντὴ τοῦ Ἰνστιτούτου τὸ ὕλικὸ πὸν ἔχει ἤδη συγκεντρώσει πάνω στὸ θέμα αὐτὸ (πλούσια ἀλληλογραφία τοῦ Τριανταφύλλη μὲ Ἑλληνας καὶ Εὐρωπαίους λογίους καὶ πολλὰ βιογραφικὰ στοιχεῖα) καὶ νὰ συζητήσει μαζί του διάφορα μεθοδολογικὰ θέματα.

ιγ) Ὁ κ. Ἀθανάσιος Τσίτσας, πὸν φιλοξενήθηκε ἀπὸ 1-7 Δεκεμβρίου, ἦλθε στὴ Βενετία, μὲ ὑπόδειξη τοῦ διευθυντῆ τοῦ Ἰνστιτούτου, γιὰ νὰ λάβει μέρος σὲ ἐπιστημονικὸ συνέδριο μὲ τὸν τίτλο «*Cultura, religione e politica nell'età di Angelo Maria Querini*». Τὸ Συνέδριο διοργανώθηκε στὴ Βενετία (2 Δεκεμβρίου) καὶ στὴ Brescia (3-5 Δεκεμβρίου), μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς τριακοσιετηρίδας ἀπὸ τὴ γέννηση τοῦ σημαντικοῦ αὐτοῦ ἱεράρχη, πὸν εἶχε χρηματίσει καὶ ἀρχιεπίσκοπος Κερκύρας (1723-1727). Ὁ κ. Τσίτσας παρουσίασε τὴν πρώτη μέρα τοῦ Συνεδρίου ἀνακοίνωση (στὰ ἰταλικά) μὲ τὸν τίτλο «*Ὁ Querini καὶ οἱ ὀρθόδοξοι τῆς Κερκύρας*». Ἐξ ἄλλου ἐπωφελήθηκε ἀπὸ τὴ συντομότερη παραμονή του στὸ Ἰνστιτούτο (πὸν τὸν εἶχε καὶ παλαιότερα φιλοξενήσει), γιὰ νὰ ἐνημερωθεῖ σὲ θέματα σχετικὰ μὲ τὶς ἔρευνές του καὶ νὰ συζητήσει ἐπιστημονικὰ θέματα μὲ τοὺς ὑποτρόφους καὶ φιλοξενουμένους τοῦ Ἰδρύματος.

ιδ) Ὁ κ. Ν. Καραπιδάκης, πὸν φιλοξενήθηκε ἀπὸ 15-23 Δεκεμβρίου, μελέτησε στὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα τῆς Βενετίας τὸ φάκελο 55 τοῦ ἀρχείου τοῦ Δούκα τῆς Κρήτης μὲ τὸν τίτλο «*Nomine di Ufficiali*», πὸν περιλαμβάνει διορισμούς διαφόρων ὑπαλλήλων καὶ ἀξιωματούχων τοῦ Χάνδακα ἀπὸ τὸ Δούκα τῆς Κρήτης κατὰ τὸ διάστημα τοῦ 16ου καὶ τοῦ 17ου αἰ. Τὸ πολύτιμο ὕλικὸ τοῦ φακέλου αὐτοῦ ἀποτελεῖ τὸ θέμα τῆς διατριβῆς πὸν ἐτοιμάζει, μὲ τὴν ὑπόδειξη καὶ τὴν καθοδήγηση τοῦ διευθυντῆ τοῦ Ἰνστιτούτου, στὴν École des Chartes

τοῦ Παρισιοῦ, ὅπου φοιτᾷ. Ὁ κ. Καραπιδάκης μπόρεσε νὰ ἐλέγξει τὶς ἀναγνώσεις του ἀπὸ τὴ μικροταινία πὺν εἶχε προμηθευτεῖ, παραβάλλοντάς τις μὲ τὰ πρωτότυπα καὶ νὰ λύσει τὶς ἀπορίες πὺν τοῦ εἶχαν μείνει. Συγχρόνως στὴ Μαρκιανὴ Βιβλιοθήκη καὶ στὴ βιβλιοθήκη τοῦ Ἰνστιτούτου ἐνημερώθηκε βιβλιογραφικὰ σὲ πολλὰ θέματα σχετικὰ μὲ τὴν ἐργασία του καὶ συζήτησε μὲ τὸ διευθυντὴ τὰ μεθοδολογικὰ προβλήματα πὺν ἀντιμετωπίζει.

ιε) Ὁ κ. Σπύρος Ἀσδραχᾶς, πὺν φιλοξενήθηκε ἀπὸ 18-31 Δεκεμβρίου, συνέχισε τὴν ἔρευνα τῶν ἀρχαιολογικῶν τεκμηρίων τῶν σχετικῶν μὲ τοὺς φεουδαλικούς θεσμούς στὴ βενετοκρατούμενη Κέρκυρα, στὸ πλαίσιο τῆς κοινῆς ἐργασίας πὺν ἐτοιμάζει μὲ τὴ σύζυγό του κυρία Αἰκατερίνη Ἀσδραχᾶ (βλ. παραπάνω) μὲ ἀντικείμενο τὰ κερκυραϊκὰ φέουδα σὲ σχέση μὲ τὴ βυζαντινὴ «πρόνοια». Στὸ διάστημα τῆς παραμονῆς του στὴ Βενετία (1979, 1980) συμβουλευτήκε, ὡς πρὸς τὸ θέμα αὐτό, τὴ σειρά *Proveditori sopra Feudi* καὶ συγκεκριμένα φωτογράφησε ἢ κράτησε σημειώσεις ἀπὸ τὶς ἀκόλουθες buste τῆς σειρᾶς: 740, 1073, 1075, 1076, 1154-1184. Ὁ κ. Ἀσδραχᾶς σκοπεύει νὰ παραδώσει γιὰ τὸν ἐπόμενο τόμο τῶν «Θησαυρισμάτων» ἐργασία μὲ ἀντικείμενο τὴ *Baronia di Janello d' Abitabili e dell' Accigiani*, στὴν ὁποία, ἀνάμεσα στὰ ἄλλα ἀρχαιολογικὰ τεκμήρια, παρουσιάζεται καὶ ἡ «ἀναγραφὴ» τοῦ φέουδου, αὐτοῦ τοῦ ἔτους 1626.

IV. Μὲ χαρὰ φιλοξένησε καὶ ἐφέτος τὸ Ἰνστιτούτο μας τὸν εὐγενῆ δωρητὴ του κ. Γεώργιο Συμεωνίδη, πὺν ἦλθε καὶ πάλι γιὰ νὰ ἐπιστατήσει στὴ βιβλιοδέτηση διαφόρων τόμων τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ἰνστιτούτου (ιδίως περιοδικῶν), πὺν γίνεται μὲ δαπάνες του, καὶ νὰ συμπληρώσει ἐλλείψεις τῆς βιβλιοθήκης μὲ νέες δωρεές. Τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τὸ Ἰνστιτούτο καὶ γιὰ ὅλα του τὰ προβλήματα εἶναι πάντα ἀμείωτο καὶ συγκινητικό.

V. Δὲν ἔλειψαν οὔτε ἐφέτος οἱ διακεκριμένοι ἐπισκέπτες τοῦ Ἰνστιτούτου, Ἕλληνες καὶ ξένοι, πὺν ἦλθαν νὰ τὸ γνωρίσουν γιὰ πρώτη φορὰ (ἢ νὰ τὸ ξαναδοῦν) καὶ νὰ προσέξουν τὶς συλλογὲς τῶν εἰκόνων, τῶν βιβλίων καὶ τῶν ἀρχείων του. Ἐδῶ θὰ ἀναφέρουμε μονάχα μερικοὺς ἀπὸ τοὺς ἐκπροσώπους τῆς ἐπιστήμης, τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ τῆς Πολιτείας. Ἀπὸ τοὺς πρῶτους, τοὺς ξένους πανεπιστημιακοὺς καθηγητὲς κ. κ. Hans-Georg Beck, Marc Fumaroli καὶ Bertrand Bouvier, τοὺς Ἕλληνες ἀκαδημαϊκοὺς κ. κ. Γρ. Κασιμάτῃ καὶ Ἀγγελὸ Ἀγγελόπουλο καὶ τὸν προπρῦτανῃ τῆς Παντείου Ἀνωτάτης Σχολῆς Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν κ. Κ. Δεσποτόπουλο. Ἀπὸ τοὺς δεύτερουσ τὴν κυρία Μαρίνα Λαμ-

πράκη, καθηγήτρια τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν, τῆ ζωγράφου κυρία Νίκη Μαντωνανάκη, Μορφωτικὸ Σύμβουλο τῆς Ἑλληνικῆς Πρεσβείας τῆς Ρώμης, τὸ ζωγράφου τῆς Θεσσαλονίκης κ. Στ. Μαυρομάτη καὶ τῆ ζωγράφου καὶ ἐπισκευάστρια βυζαντινῶν εἰκόνων κυρία Μαρία Ρουσέα· Μπάρμπα. Καὶ ἀπὸ τοὺς τρίτους τὸν Πρέσβυ τῆς Ρώμης κ. Ἰωάννη Πεσματζόγλου, πού περιβάλλει πάντα μὲ ιδιαίτερη στοργή τὸ Ἴδρυμά μας, τὸν πρέσβυ κ. Μιχ. Παπαγεωργίου καὶ τὸ Σύμβουλο Πρεσβείας κ. Κ. Ἰβράκη.

Πολλοὶ ἐπίσης ὄμιλοι φοιτητῶν τῆς Ἀρχαιολογίας, Ἑλλήνων καὶ ξένων, κατὰ τὴ διάρκεια ἐκπαιδευτικῶν ἐκδρομῶν μὲ τὴ συνοδεία τῶν καθηγητῶν τους, ἐπισκέφτηκαν τὸ Ἴνστιτούτο. Ἔτσι ἦλθαν φοιτητὲς ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο τῆς Βιέννης μὲ ἐπικεφαλῆς τὸ γνωστὸ βυζαντινολόγο καθηγητὴ καὶ Πρόεδρο τῆς Ἀκαδημίας τῆς Βιέννης κ. Η. Hunger, ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν καθηγητὴ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς κ. Β. Σφυρόερα, ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο τῆς Πάδοβας μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν ἐντεταλμένο καθηγητὴ κ. Massimo Peri καὶ ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης μὲ ἐπικεφαλῆς τοὺς καθηγητὲς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς κ. κ. Π. Βοκοτόπουλο καὶ Δημ. Παντερμαλῆ. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Μουσεῖο, ἐπισκέφθηκαν καὶ τὸ ναὸ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, καθὼς καὶ τὴ βιβλιοθήκη, τὰ ἀρχεῖα καὶ τοὺς ἄλλους χώρους τοῦ Ἰνστιτούτου.

3) ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

Τὸ 1980 ἐκδόθηκε ὁ τόμος 16 (1979) τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Ἰνστιτούτου «Θησαυρίσματα», ὀγκωδέστερος ἀπὸ ὅλους τοὺς προηγούμενους, μὲ 436 σελίδες καὶ 37 πίνακες ἐκτὸς κειμένου, πού περιέχει μελετήματα Ἑλλήνων καὶ ξένων συνεργατῶν τοῦ Ἰνστιτούτου καὶ μάλιστα ὑποτρόφων καὶ φιλοξενουμένων του. Ἡ ἐκτύπωση τοῦ τόμου 17 (1980) τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ ἔχει σχεδὸν συμπληρωθεῖ καὶ ὁ νέος τόμος θὰ κυκλοφορήσει στὶς ἀρχὲς τοῦ 1981.

Γιὰ τὸ ὑπ' ἀριθ. 10 δημοσίευμα τῆς «Βιβλιοθήκης» τοῦ Ἰνστιτούτου, τὸ ἔργο τῶν André Grabar καὶ Μ. Ι. Μανούσακα, «*L'illustration du manuscrit de Skylitzès de la Bibliothèque Nationale de Madrid*» (Venise 1979), ἄρχισαν ἤδη νὰ δημοσιεύονται σὲ ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ οἱ πρῶτες βιβλιοκρισίες.

Ἡ Ἐποπτικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Ἰνστιτούτου ἀποφάσισε νὰ δεχτεῖ τὴν πρόταση τῆς κυρίας Εὐρώς Layton καὶ νὰ περιλάβει στὶς προσεχεῖς ἐκδόσεις τῆς «Βιβλιοθήκης» του τὸ ἔργο πού ἐτοιμάζει γιὰ τὶς ἐκδόσεις ἑλληνικῶν βιβλίων στὴ Βενετία τὸ 16^ο αἰ. μὲ τὸν τίτλο «*The sixteenth century Greek Book in Venice: Printers and publishers for the Greek World*».

4) ΜΕΡΙΜΝΑ ΓΙΑ ΣΥΛΛΟΓΕΣ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ, ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΩΝ, ΑΡΧΕΙΩΝ, ΕΙΚΟΝΩΝ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΚΑΙ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ.— ΣΥΝΤΑΞΗ ΚΑΤΑΛΟΓΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΕΤΗΡΙΩΝ.— ΜΕΡΙΜΝΑ ΓΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΚΕΙΜΗΛΙΑ ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ

α) Βιβλιοθήκη.— Ἐπειδὴ ἔξακολουθεῖ νὰ μένει κενὴ ἡ θέσις τοῦ βιβλιονόμου τοῦ Ἰνστιτούτου (καὶ αὐτὸ γιὰτὶ ὁ νόμος ἀπαιτεῖ νὰ ἔχει πτυχίον ὄχι Φιλολογίας ἢ Βιβλιοθηκονομίας, ἀλλὰ Νομικῆς!), ἔξακολουθοῦμε νὰ ἀναθέτουμε κατὰ διαστήματα, μὲ σύμβαση ἔργου, τὴν ἐργασία τῆς καταλογράφησης τῶν βιβλίων καὶ τῆς ταξινόμησης τῆς βιβλιοθήκης στὴν παλιὰ ὑπότροφο τοῦ Ἰνστιτούτου δεσποινίδα Δέσποινα Βλάχου. Ἀρκετὰ βιβλία τῆς βιβλιοθήκης βιβλιοδετήθηκαν καὶ ἐφέτος μὲ τὴ φροντίδα καὶ τὴ δαπάνη τοῦ κ. Γ. Συμεωνίδη.

β) Χειρόγραφοι (φιλολογικοὶ) κώδικες.— Ἐγγράμμες φωτογραφίαις ὀρισμένων φύλλων τοῦ ὑπ' ἀριθ. 5 κώδικα τοῦ Ἰνστιτούτου, ποὺ περιέχει τὸ εἰκονογραφημένον μυθιστόρημα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, παραχωρήσαμε στὸ Ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν γιὰ τὴν ἐκδόσιν «*Μέγας Ἀλέξανδρος*», ποὺ ἐγκαινιάστηκε πρῶτα στὴ Θεσσαλονίκη καὶ μεταφέρθηκε ἔπειτα στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖς. Ὁ ὑπ' ἀριθ. 24 κώδικας τοῦ Ἰνστιτούτου (αὐτόγραφα σημειώματα τοῦ ποιητῆ Ἀντωνίου Μανούσου) ἀποτέλεσε τὸ ἀντικείμενον ἐνδιαφέροντος μελέτης τῆς Lidia Martini, *Un manoscritto inedito di Antonio Manusos*, «Miscellanea» 2, Istituto di Studi Bizantini a Neogreci, Padova 1979, σ. 37-92.

γ) Ἐπίσημα πατριαρχικὰ γράμματα.— Γράμμα συνοδικὸν τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Προκοπίου, τῆς 24 Ἀπριλίου 1786, γιὰ τὴν ἀθώωσιν τοῦ ἱερέα τῆς Βενετίας Ἀντωνίου Παπικηνοῦ δημοσιεύτηκε, ἀπὸ ἀντίγραφο ποὺ βρέθηκε πρόσφατα στὸ Παλαιὸ Ἀρχεῖον τοῦ Ἰνστιτούτου (φάκ. 411, ἔγγρ. 12), ἀπὸ τὸν Γ. Ν. Μοσχόπουλον, *Οἱ Ἕλληνες τῆς Βενετίας καὶ Ἰλλυρίας (1768-1797)*, Ἀθήνα 1980, σ. 222-224. Τὸ γράμμα αὐτὸ δὲν εἶχε περιληφθεῖ στὶς γνωστὰς συλλογὰς τῶν Ι. Βελοῦδου καὶ Μ. Ι. Μανούσακα.

δ) Ἀρχεῖα.— Ἐγγράμματα τῶν ἀρχείων τοῦ Ἰνστιτούτου χρησιμοποιήθηκαν εἴτε ἐκδόθηκαν στὶς ἐργασίαις τῶν Μ. Ι. Μανούσακα καὶ Δ. Χ. Γκόφα ποὺ δημοσιεύτηκαν στὸν τόμον 16 (1979), σ. 7-38 καὶ 54-58 τῶν «Θησαυρισμάτων». Ἐπίσης στὴ διατριβὴ τοῦ Γ. Ν. Μοσχόπουλου, *Οἱ Ἕλληνες τῆς Βενετίας καὶ Ἰλλυρίας (1768-1797)*, Ἀθήνα 1980, Παράρτημα σ. 197-201 (ιδίως ἀπὸ τὸ reg. 193 καὶ τοὺς φακέλους 396, 404-407 καὶ 409-411), στὴν ἐργασία τῆς

Μαριάννας Κολυβᾶ - Καραλέκα, *Ἄγνωστα στοιχεῖα (c. 1540 - 1578) γὰ τὴ ζωὴ τοῦ Μονεμβασιώτη κωδικογράφου Γεωργίου Τρύφωνα*, «Λακωνικά Σπουδαία», τόμ. 3 (1977), σ. 244 - 258 (ἀπὸ τὸ reg. 117) καὶ στὸ ἄρθρο τοῦ Χρήστου Σπ. Μπαρτσόκα, *Ἡ πλήρωση ἰατρικῆς θέσεως πρὶν ἀπὸ διακόσια χρόνια. Καθήκοντα καὶ ἐκλογή ἱατροῦ στὸ Ἑλληνικὸ Νοσοκομεῖο Βενετίας*, «Materia Medica Graeca», τόμ. 8, τεῦχ. 1 (Φεβρουάριος 1980), σ. 106 - 112 (φάκ. 415, 416, 419 - 422, 443).

ε) Μουσεῖο καὶ εἰκόνας.— Ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς εἰδικοὺς συντηρητῆς εἰκόνων, τὴν κυρία Antonella Merzagora καὶ τὸν κ. Alfeo Micheletto, πού τοὺς χρησιμοποίησαμε μὲ ἐπιτυχία τὸν περασμένο χρόνο, καθαρίστηκαν καὶ ἐπισκευάστηκαν ἐφέτος οἱ εἰκόνες τῆς συλλογῆς μας ὑπ' ἀριθ. μητρώου 21 (Ἀνάληψη, τοῦ Ἄνδρ. Ρίτσου;), 27 (Δευτέρα Παρουσία, τοῦ Γεωργ. Κλόντζα;), 77 (Ἐμμαν. Τζάνε, Ἡ Σαμαρεῖτις) καὶ 224 (Παναγία ἢ Ἐλεοῦσα, τοῦ 15ου αἰ., μὲ ἀργυρόχρυσες διακοσμήσεις). Μένει ὅμως πάντα νὰ γίνῃ ἡ ἐπισκευὴ τῶν μεγάλων εἰκόνων τοῦ τέμπλου τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ ἱεροῦ, ἐργασία πού θὰ ἀπαιτήσῃ πολυἀριθμὸ καὶ πεπειραμένο προσωπικὸ καὶ μεγάλες δαπάνες.

Ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς τῶν ἐπισκεπτῶν τοῦ Μουσείου ἔφτασε ἐφέτος στοὺς 5734 ἔναντι 6385 τοῦ προηγούμενου ἔτους. Ἡ μικρὴ αὐτὴ μείωση ὀφείλεται στὸ γεγονός ὅτι τὸ Μουσεῖο παρέμεινε ἀναγκαστικὰ κλειστὸ ἐπὶ ἓνα σχεδὸν μῆνα, κατὰ τὴ διάρκειά τῆς ἀνανέωσης τῶν ἠλεκτρικῶν ἐγκαταστάσεών του. Τὸ Μουσεῖο τὸ ἐπισκέφτηκαν καὶ ἐφέτος πολλοὶ ὄμιλοι φοιτητῶν τῆς Ἀρχαιολογίας, Ἑλλήνων καὶ ξένων, μὲ τοὺς καθηγητῆς των (βλ. παραπάνω, σ. 348).

Στὸ θρησκευτικὸ Centro Editoriale, Edizioni Paoline τοῦ Μιλάνου χορηγήσαμε τὴν ἄδεια νὰ ἐκτυπώσῃ σὲ μικρὸ ἀριθμὸ ἐγχρωμα δελιτάρια τῆς ὑπ' ἀριθ. 95 εἰκόνας τοῦ Μουσείου μας, πού εἶναι ἀντίγραφο τῆς βυζαντινῆς Παναγίας τῆς Νικοποιοῦ τοῦ Ἁγίου Μάρκου (ἴσως τὸ μοναδικό).

στ) Φωτογραφικὸ ἀρχεῖο.— Τὸ φωτογραφικὸ ἀρχεῖο πλουτίστηκε ἐφέτος μὲ νέες μικροταινίες (= Μ 94 - 95) καὶ νέες φωτογραφίες (= Φ 821 - 830) ἀπὸ ἔγγραφα, χειρόγραφα καὶ καλλιτεχνικὰ ἔργα.

ζ) Λιβόρνο.— Ὁ νέος ἐπίτιμος πρόξενος τοῦ Λιβόρνου κ. Δ. Χατζηδιάκος δὲ μπόρεσε ἀκόμη νὰ ὑποχρεώσῃ τὸν ἀρχιτέκτονα τῆς Φλωρεντίας κ. Θ. Μπάτσα νὰ ἐπανορθώσῃ μερικὲς κακοτεχνίες πού ἄφησε στὸ Ἑλληνικὸ Κοιμητήριον κατὰ τὴ ριζικὴ ἐπισκευὴ πού τοῦ εἶχε ἀνατεθεῖ. Γιὰ νὰ προλάβουμε νέες ζημιές, ἀναγκαστήκαμε νὰ ἐκτελέσουμε ἐπείγουσες ἐπισκευὲς πού στοίχισαν στὸ Ἰνστιτούτο τὸ

ποσὸ τῶν 5.000.000 Λιρ. Ἴταλ. Τὸ ζήτημα τοῦ Λιβόρνου φαίνεται δυστυχῶς πὼς δὲ μπορεῖ νὰ λυθῆι ποτὲ ἱκανοποιητικὰ καὶ πὼς τὸ Ἴνστιτούτο μας θὰ εἶναι καταδικασμένο καὶ στὸ μέλλον νὰ πληρώνει κάθε χρόνο ἀπὸ τὸ ὑστέρημά του σημαντικὰ ποσά. Τὰ ποσὰ γιὰ τὴ συντήρηση καὶ τὶς ἀνακαινίσεις θὰ ἔπρεπε νὰ μὴ βαρύνουν τὸν τακτικὸ προϋπολογισμό, ἀλλὰ νὰ καλύπτονται ἀπὸ ἐπιχορηγήσεις. Ἔτσι θὰ μπορούσαμε νὰ φροντίσουμε καὶ γιὰ τὴν ἐκτύπωση ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν, σχετικῶν μὲ τὰ ἐπιτύμβια μνημεῖα καὶ τὶς ἐπιγραφὰς τοῦ κοιμητηρίου τοῦ Λιβόρνου.

η) Τεργέστη.— Ἐφέτος συμπληρώθηκε τὸ ἔργο τῆς καταλογράφησης καὶ τῆς ταξινόμησης τῶν βιβλίων τῆς Ἑλληνορθόδοξης Κοινότητος τῆς Τεργέστης ἀπὸ τὸν εἰδικὸ φιλόλογο ποὺ εἶχε ἀποσπαστεῖ σ' αὐτὴν κ. Ἀπόστολο Παπαϊωάννου. Ὁ κ. Παπαϊωάννου, μὲ τὴν ἀποπεράτωση τῆς ἐργασίας του αὐτῆς, ἐπέτυχε στὸ διαγωνισμό καὶ ἦλθε ὡς ὑπότροφος ἐρευνητῆς τοῦ Ἴνστιτούτου στὴ Βενετία (βλ. παραπάνω). Ἔτσι θὰ τοῦ εἶναι εὐκόλο νὰ ἐπισκεφτεῖ γιὰ λίγες μέρες τὴν Κοινότητα, ἂν αὐτὴ τοῦ τὸ ζητήσῃ, καὶ νὰ προσφέρει καὶ πάλι τὴ συνδρομὴ του. Ἡ ἐξεύρεση νέου μόνιμου βιβλιοθηκαρίου εἶναι πᾶς θέμα τῆς Κοινότητος. Θὰ ἦταν πάντως εὐχῆς ἔργο, ἂν, μετὰ τὰ βιβλία, κατατάσσονταν καὶ τὰ πολύτιμα ἀρχεῖα τῆς.

5) ΕΜΠΛΟΥΤΙΣΜΟΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

Κατὰ τὸ 1980 ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Ἴνστιτούτου πλουτίστηκε μὲ περισσότερα ἀπὸ 800 νέα βιβλία ἢ τεύχη (ἀριθ. εἰσαγ. 7606 - 8410) ποὺ προῆλθαν ἀπὸ ἀγορὰς, δωρεὰς ἢ ἀνταλλαγὰς. Πολλὰ δωρήθηκαν καὶ πάλι ἀπὸ τὸν κ. Γ. Συμεωνίδη. Ἔργα τους πρόσφεραν καὶ οἱ συγγραφεῖς κ. κ. Ν. Β. Τωμαδάκης, Στ. Ἀλεξίου, Θεοχ. Δετοράκης, Γ. Μοσχόπουλος, Ι. Τυπάλδος - Λασκαράτος, Γ. Κεχαγιόγλου, Ἄθ. Παπᾶς, P. Schreiner, D. Reinsch, ἡ κυρία Ἀγγελικὴ Λαῖτου, ἡ δεσποινὶς Μαρία Γιατράκου κ. ἄ.

6) ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ

Στις 18 Σεπτεμβρίου, στὴ μεγάλη αἴθουσα τῶν διαλέξεων τοῦ Ἴνστιτούτου, ὁ Βενετὸς ἀρχαιολόγος καὶ ἱστορικὸς τῆς τέχνης κ. Alberto Rizzi, διευθυντῆς στὴν Ἐφορεία καλλιτεχνικῶν καὶ ἱστορικῶν μνημείων τῆς Βενετίας καὶ παλιὸς συνεργάτης τοῦ Ἴνστιτούτου, ἔκαμε διάλεξη μὲ θέμα «Μιὰ κωνσταντινουπολίτικη εἰκόνα τοῦ 12ου αἰ. στὴ Βενετία: ἡ Παναγία ἢ Νικοποῖός». Ὁ κ. Rizzi μίλησε γιὰ τὴν ἱστορία τῆς βυζαντινῆς αὐτῆς εἰκόνας πού, κατὰ τὴ χρονολόγησή τοῦ

Μ. Χατζηδάκη, ἀνήκει στὸ 12^ο αἰ., γιὰ τὶς διάφορες γνῶμες σχετικὰ μὲ τὴν προέλευσὶ της καὶ γιὰ τὶς κατὰ καιροὺς ἐπισκευὲς ποὺ ἔγιναν σ' αὐτήν, ἰδίως μετὰ τὴν πρόσφατη σοβαρὴ βλάβη της, τὸν περασμένο χρόνο, ἀπὸ ἱερόσυλους κλέφτες ποὺ κακοποίησαν τὴν εἰκόνα, γιὰ ν' ἀρπάξουν τὰ πολύτιμα περιδέραιά της. Ἡ διάλεξι τοῦ κ. Rizzi, ποὺ δημοσιεύεται στὸν τόμο 17 (1980) τῶν «Θησαυρισμάτων»⁴, συγκέντρωσε ἐξαιρετικὰ πολυάριθμο ἀκροατήριον, ἐξ αἰτίας καὶ τοῦ θέματος, ποὺ ἐνδιέφερε ἰδιαίτερα τὸ βενετικὸ κοινόν, καὶ σημείωσε πολὺ μεγάλη ἐπιτυχία.

γ) ΠΑΡΟΧΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ

Σημειώνουμε παρακάτω τὰ ὀνόματα Ἑλλήνων καὶ ξένων μελετητῶν ποὺ ζήτησαν καὶ ἔλαβαν πληροφορίες, φωτογραφίες κλπ. ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο ἢ ποὺ ἤρθαν καὶ ἐργάστηκαν σ' αὐτὸ γιὰ διάστημα μικρὸ ἢ μεγαλύτερον, γιὰ τὴ συλλογὴ πληροφοριῶν ἢ τὴν ἐκτέλεσι ἐρευνητικῆς ἐργασίας.

Μὲ ἀλληλογραφία δόθηκαν πληροφορίες, φωτογραφίες ἢ φωτοτυπίες στὸν κ. Δημ. Γκόφα (Ἀθήνα) γιὰ διὰ δικαστικὴ ἀπόφασι τοῦ Ἰουνίου 1395 (A. S. V., *Duca di Candia*, Memoriali, 29 bis, 23, φ. 104 r-v), στὸν κ. Κ. Στεργιόπουλο (Ἀθήνα) γιὰ ἀναφορὰ κατοίκων τῆς Αἰτωλοακαρνανίας τῆς 11 Σεπτ. 1690 (A. S. V., *Provveditor General da Mar*, b. 866), στὴ δεσποινίδα Σοφία Δοανίδου (Ἀθήνα) γιὰ μελέτη τοῦ J. Longnon στὸ «Journal des Savants» (janvier - mars 1973, σ. 61-80) σχετικὴ μὲ τοὺς πρώτους δοῦκες τῶν Ἀθηναίων, στὸν κ. Ἀθ. Μαρκόπουλο (Ἀθήνα) γιὰ τὶς μικρογραφίες τοῦ χειρογράφου τοῦ Σκυλίτση τῆς Μαδρίτης ποὺ παριστάνουν τὸν Ἰωσήφ Βρίγγα (φφ. 143v, 144b, 144va, 144vb), στὸν κ. Παναγ. Χριστόπουλο (Ἀθήνα) γιὰ τὸ τελευταῖο φύλλον τοῦ χειρογράφου τῆς «Ἐπιτομῆς τῆς Ἱεροκοσμικῆς Ἱστορίας» τοῦ Νεκταρίου Ἱεροσολύμων, ποὺ πρωτοτυπώθηκε στὴ Βενετία τὸ 1677, μὲ τὶς μικροδιορθώσεις καὶ τὴν ἔγκρισι τοῦ διορθωτῆ καὶ λογοκριτῆ Ἀμβροσίου Γραδενίγου, στὸν κ. Δημ. Ἀποστολόπουλο (Ἀθήνα) γιὰ τὴν ἀλληλογραφία τοῦ Κ. Ἀμάντου τὴ σχετικὴ μὲ τὴν ἐπιστολογραφία τοῦ Ἀλεξ. Μαυροκορδάτου, καθὼς καὶ γιὰ τὴ βιβλιογραφία πάνω στὸ θέμα αὐτό, στὸν κ. Βασ. Δωροβίνη (Ἀθήνα) γιὰ τὴ μνεία τῆς περιοχῆς τοῦ Ἄργους στὸ ἐπίσημον βενετικὸ κτηματολόγιον τοῦ 1700 (A. S. V., *Sindici Inquisitori in Levante*, b. 81, φφ. 34, 37-38, 39-47), στὸν κ. Στέφ. Κακλαμάνη (Ἀθήνα) γιὰ πρόσφατα ἰταλικά δημοσιεύματα πάνω στὴν Κρητικὴ Λογοτεχνία,

4. Βλ. σ. 290-306 τοῦ τόμου αὐτοῦ.

στὸν κ. Γ. Θεοφίλη (Ἀθήνα) γιὰ τὶς οἰκογένειες Θεοφίλη, Λαμπάρδη καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ συνδίκου, στὴν ἡγουμένη τῆς μονῆς τοῦ Ὁσίου Θεοδοσίου τοῦ Νέου (Ναυπλία) γιὰ τὰ ὑμνογραφικὰ κείμενα τοῦ Νικολάου Μαλαξοῦ στὸν Ὁσιο πὸν σώζονται στὸν κώδικα *Marc. gr.* II, 140 (1314), στὸν κ. Γεράσ. Πεντόγαλο (Ἀργοστόλι Κεφαλληνίας) γιὰ τὶς μικρογραφίες τοῦ χειρογράφου τοῦ Σκυλίτση τῆς Μαδρίτης πὸν παριστάνουν τοὺς «Σιαμαίους» ἀδελφοὺς (φφ. 131b, 131c), στὴν Ἀναγνωστικὴ Ἑταιρεία Κερκύρας γιὰ ἔγγραφα τοῦ Ἰνστιτούτου μὲ μνεῖες τοῦ Κερκυραίου εὐεργέτη Θωμᾶ Φλαγγίνη, στὸν κ. Β. Μάργαρη (Ἰωάννινα) γιὰ τὴν καταγωγή τοῦ λιμενάρχη τοῦ Χάνδακα Νικολ. Σόρβολου, στὸν κ. Παν. Βοκοτόπουλο (Θεσσαλονίκη) γιὰ εἰκόνες τοῦ Ἀγ. Νικολάου πὸν ἀνήκουν στὸ Ἰνστιτούτο (ἀριθ. μητρ. 60 καὶ 92), στὸν κ. Massimo Gusso (Mestre) γιὰ ἐκδόσεις τοῦ Ἰνστιτούτου, στὴν κυρία Doriana dell'Agata (Πίζα) γιὰ μνεῖες Ἀνθίμου ἱερομονάχου ζωγράφου, στὸν Don Giorgio dalla Gasperina (Bologna), στὸν κ. Franco Frontini (Ancona), στὴν κυρία Edi Matioli (Pistoia) καὶ στὸν κ. Federico Zeri (Mentana) γιὰ τὴν ἐπιστημονικὴ δραστηριότητα καὶ τὰ δημοσιεύματα τοῦ Ἰνστιτούτου, στὸν ἐκδοτικὸ ὄργανισμὸ «Mladinska Knjiga» (Βελιγράδι) γιὰ εἰκόνες τοῦ Ἰνστιτούτου (ἀριθ. μητρ. 10, 12, 19, 28 καὶ 220) πὸν μᾶς ζήτησε νὰ ἀναδημοσιεύσει, στὸν κ. Κ. Θ. Δημαρᾶ (Παρίσι) γιὰ τὴν ιδίωξη ὑπογραφή τοῦ Ἰωσήπου Μοισιόδακα σὲ ἔγγραφο τῆς 5 Μαΐου 1759 πὸν σώζεται στὸ Ἰνστιτούτο (*Cassa Guardiani, Ricevute*, φάκ. 34), στὴν κυρία L. Leboeuf-Evain (Παρίσι) γιὰ τὴν εἰκόνα ἀριθ. μητρ. 12 τοῦ Ἰνστιτούτου, στὴ δεσποινίδα R. Bonineau (Dijon) γιὰ δυσσεύρετα βυζαντινολογικὰ δημοσιεύματα, στὴν κυρία Claire Lejeune (Βρυξέλλες) γιὰ πληροφορίες τοῦ καταλόγου Μ. Χατζηδάκη, στὸν κ. A. Vandermolen (Heogaarden Βελγίου) γιὰ εἰκόνες τῆς Θεοτόκου τοῦ Ἰνστιτούτου, στὸν κ. Werner Saibt (Βιέννη) γιὰ τὴν ἔγχρωμη μικρογραφία τοῦ χειρογράφου τοῦ Σκυλίτση τῆς Μαδρίτης πὸν παριστάνει τοὺς Ἀραβες στὴν Ἔδεσσα (φ. 212va), πὸν θὰ τυπωθῆι στὸ βιβλίον τοῦ W. Felix, *Byzanz und die islamische Welt im früheren 11. Jh.* (Byzantina Vindobonensia, bd. 14), στὸν π. Werner Gratzner (Bad Schönbrunn Γερμανίας) γιὰ εἰκόνες τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Θεοτόκου τοῦ Ἰνστιτούτου, στὸν κ. Γ. Φ. Γεωργίου (Λονδίνο) γιὰ ἐκδόσεις τοῦ Ἰνστιτούτου, στὸν κ. Boris L. Fonkitch (Μόσχα) γιὰ σπάνια δημοσιεύματα σχετικὰ μὲ τὸν Ἰωάννη Εὐγενικό, στὸν κ. N. D. Barabanov (Sverdlovsk, ΕΣΣΔ) γιὰ τὸ «Βίο» τοῦ οἴκουμ. πατριάρχου Ἀθανασίου Α' τοῦ Ἰωσήφ Καλοθέτου («Θρακικὰ» 13, 1940, σ. 56-107), στὸν κ. Oskar Kristeller (Νέα Ὑόρκη τῶν ΗΠΑ) γιὰ τὴν ἀλληλογραφία τῶν Γρηγοροπούλων, στὸν

κ. Herbert L. Kessler (Dumbarton Oaks, Washington τῶν ΗΠΑ) γιὰ τὶς τύχες τοῦ εἰκονογραφημένου χειρογράφου τοῦ Βρεταν. Μουσείου Cotton Otho B VI, στὸν π. Aeured Seton Stanley (Bethlem-Dayspring, Connecticut τῶν ΗΠΑ) γιὰ τὴν εἰκόνα τοῦ Ἰνστιτούτου ἀριθ. μητρ. 10, στὸν κ. Neil K. Moran (Toronto Καναδᾶ) γιὰ τὶς εἰκόνες τοῦ Ἰνστιτούτου ἀρ. μητρ. 9 καὶ 32 καὶ στὴν κυρία Ἐλισ. Ζαχαριάδη - Οἰκονομίδη (Montréal Καναδᾶ) γιὰ τὴν περικοπὴ τοῦ Λεονάρδου Ντελλαπόρτα τὴ σχετικὴ μὲ τὴν ἀποστολὴ του στὸν ἐμίρη τοῦ Μεντεσέ.

Ἐκτὸς τῆς ἀλλῆ μεριᾶ ἐπισκέφθηκαν τὸ Ἰνστιτούτο καὶ ἐργάστηκαν στὴ βιβλιοθήκη, στὸ ἀρχεῖο ἢ στὸ Μουσεῖο του ἢ ἔλαβαν πληροφορίες ἀπὸ τὸ διευθυντὴ του γιὰ διάφορα ἐπιστημονικὰ ζητήματα πρὸς τοὺς ἀπασχολοῦσαν ἢ κυρία Elena Bassi γιὰ τὴν τύχη τοῦ Palazzo Flangini - Fini, ὁ κ. Irmgard Fees (Βενετία) γιὰ τὴ βενετικὴ οἰκογένεια Ziani (1100 - 1300), ἡ κυρία Karin Nehlsen - von Stryk (Βενετία) γιὰ τὰ ἀσφαλιστήρια Ἑλλήνων ἐμπόρων τῆς Βενετίας, ἡ κυρία Anna Meschini - Pontani (Πάδοβα) γιὰ τὸ λόγιο τοῦ 16ου αἰ. Μιχαὴλ Σοφιανό, ἡ δεσποινὶς Serena Ferin (Τεργέστη) γιὰ τὴν ἱστορία τῆς βενετοκρατούμενης Κρήτης ἀπὸ 1204 - 1453, ἡ κυρία Maria Coreno (Μιλάνο) γιὰ τὴν ἡμερομηνία τοῦ θανάτου τοῦ πάππου της Βασιλείου de Nepluyeff (22 Αὐγούστου - 3 Σεπτ. 1895) στὴ Βενετία, ἡ κυρία Silvana Borgognini Tarli (Πίζα) γιὰ μελέτημα τοῦ Lidio Cipriani στὰ «Κρητικὰ Χρονικά», τόμ. ΙΕ', τεῦχ. ΙΙΙ (1962), σ. 117 - 147, ὁ κ. Θεοδώρου (Ἀθήνα) γιὰ βυζαντινὰ μνημεῖα τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς Ἀλβανίας, ἡ κυρία Μαριάννα Κολυβά - Καραλέκα (Ἀθήνα) γιὰ βιβλιογραφικὴ ἐνημέρωση, σχετικὴ μὲ τὸ θέμα τῆς διδακτορικῆς διατριβῆς της (Ἱστορία τῆς βενετοκρατούμενης Ζακύνθου), ὁ κ. Τηλέμαχος Μαράτος (Ἀθήνα) γιὰ τὴ συμμετοχὴ τῶν Ἑλλήνων στὴ ναυμαχία τῆς Ναυπάκτου, ὁ κ. Philippe Hoffmann (Παρίσι) γιὰ κωδικολογικὲς ἔρευνες, ὁ κ. Hans Michael Herzog (Βόννη) γιὰ τὰ βενετικὰ ἀνάγλυφα τοῦ ΙΒ' - ΙΓ' αἰ., ὁ κ. Dieter Harlfinger (Δυτ. Βερολίνο) γιὰ Ἑλληνες κωδικογράφους, ὁ κ. Christoph Dröge (Κολωνία) γιὰ τὸν πρῶμο οὐμανισμό στὴν Ἰταλία, ὁ κ. Β. Τιφιτσισόγλου (Μόναχο) γιὰ ἔργα καὶ χειρόγραφα τοῦ καρδινάλιου Βησσαρίωνα, ὁ κ. James George Ball (Λονδίνο) γιὰ τὴν ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἀδελφότητος τὸ ΙΣΤ' αἰ., ἡ κυρία Dianna Cortazzi (Caterham τῆς Ἀγγλίας) γιὰ τὴν ἱστορία τῆς κρητικῆς οἰκογένειας Χορτάτση, ὁ κ. Mahmut Sakiroglu (Ἀγκυρα) γιὰ τὸν Τουρκοβενετικὸ Πόλεμο γιὰ τὴν Κρήτη (1645-1669) καὶ τὴν ἱστορία τῆς τουρκοκρατούμενης Κρήτης, ὁ κ. Peter Brown (Berkeley Καλιφορνίας τῶν ΗΠΑ) γιὰ τὴν ὑστερορωμαϊκὴ καὶ τὴν πρωτοβυζαντινὴ περίοδο καὶ ὁ κ. Yohei Takeda (Τόκιο Ἰαπωνίας) γιὰ τὸ Δομήνικο Θεοτοκόπουλο.

8) ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΜΕ ΆΛΛΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ.
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ ΚΑΠ.

Τὸ Ἑλληνικὸ Ἰνστιτοῦτο Βενετίας δὲν ἔπαψε νὰ συνεργάζεται ἐπιστημονικὰ καὶ ἐφέτος μὲ ἄλλα Ἰδρύματα, σὲ ἐθνικὸ ἢ διεθνὲς ἐπίπεδο. Αὐτὸ προκύπτει καὶ ἀπὸ τὴ συμμετοχὴ τοῦ διευθυντῆ καὶ τοῦ γραμματέα του σὲ διάφορες ἐπιτροπὲς καὶ συσκέψεις καὶ στὴ διοίκηση ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων, καθὼς καὶ τὶς ἀπονομὲς στὸ πρόσωπό τους τιμητικῶν διακρίσεων, πὺ ἀντανάκλουϊν καὶ στὸ Ἰδρυμα.

α) Οἱ πνευματικὲς ἀνταλλαγὲς μεταξὺ τοῦ Ἰνστιτούτου μας καὶ τῶν δυὸ ἄλλων Ἰδρυμάτων ἐπιστημονικῆς ἔρευνας στὴ Βενετία, τοῦ Ἰδρύματος Giorgio Cini καὶ τοῦ Γερμανικοῦ Κέντρου Βενετικῶν Σπουδῶν, συνεχίστηκαν καὶ κατὰ τὸ 1980. Στὶς διαλέξεις καὶ στὶς ἄλλες πνευματικὲς ἐκδηλώσεις τοῦ καθενὸς ἀπὸ τὰ Κέντρα αὐτὰ μετέχουν πάντα καὶ οἱ σπουδαστές, τὸ προσωπικὸ καὶ οἱ διευθυντὲς τῶν ἄλλων Κέντρων. Ἀπὸ τὸ Ἰδρυμα Giorgio Cini ἔγινε ἐφέτος ἡ πρόταση στὰ ἄλλα δυὸ Ἰδρύματα γιὰ τὴν ὀργάνωση στὴ Βενετία, μὲ κοινὴ συνεργασία, ὅπως ἔγινε καὶ (γιὰ πρώτη φορὰ) τὸ 1973, τοῦ τρίτου Διεθνοῦς Συνεδρίου Ἱστορίας τοῦ Βενετικοῦ Πολιτισμοῦ. Ἡ πρόταση ἔγινε ἀποδεκτὴ ἀπὸ τοὺς διευθυντὲς τῶν ἄλλων δυὸ Κέντρων καὶ ἐλπίζουμε, παρὰ τὴ δυσμένεια τῶν σημερινῶν οικονομικῶν συνθηκῶν, πὺς τὸ σχέδιο αὐτὸ δὲν θ' ἀργήσει νὰ ὑλοποιηθεῖ.

β) Ὁ γραμματέας τοῦ Ἰνστιτούτου κ. Σωτήρης Μεσσήνης, ὡς ἐπίτροπος καὶ πάλι τῆς Ἑλλάδος στὴν 39ῃ Διεθνῆ Καλλιτεχνικὴ Ἐκθεση «Biennale» τῆς Βενετίας (1 Ἰουνίου - 30 Σεπτεμβρίου), ἐργάστηκε ἐπὶ μῆνες μὲ ζῆλο γιὰ τὴν ἐπισκευή, τὴ διαρρύθμιση καὶ τὴν καλύτερη διοργάνωση τοῦ Ἑλληνικοῦ Περιπτέρου, βοηθώντας ἀποτελεσματικὰ τὸ μοναδικὸ Ἑλληνα ἐκθέτη ζωγράφου ἀπὸ τὸ Παρίσι κ. Παῦλο Διονυσόπουλο καὶ ἐπιβλέποντας, σ' ὅλη τὴ διάρκειά τῆς Ἐκθέσεως, τὴν εὐρυθμὴ λειτουργία τοῦ Περιπτέρου. Τὰ ἐγκαίνια τῆς Ἐκθέσεως ἐτίμησε μὲ τὴν παρουσία του ὁ Πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος στὴ Ρώμη κ. Ἰ. Πεσμαζόγλου.

γ) Ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἰνστιτούτου, ὡς Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς Προσωρινῆς Διοικήσεως καὶ Οἰκονομικῆς Διαχειρίσεως τοῦ Πανεπιστημίου Κρήτης, ἐξακολούθησε καὶ κατὰ τὸ 1980 νὰ διαθέτει μεγάλο μέρος τοῦ χρόνου του γιὰ τὸ νέο αὐτὸ Ἰδρυμα. Ἐλαβε καὶ πάλι μέρος στὶς συνόδους τῶν πρυτάνεων, τῶν Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων τῆς Ἑλλάδος πὺ πραγματοποιήθηκαν σὲ διάφορες πόλεις καὶ ὀργάνωσε, τὸ Μάιο, τὴ Σύνοδο στὸ Ρέθυμνο, πὺ εἶναι ἔδρα τοῦ Πανεπιστημίου Κρήτης. Ἐλαβε ἐπίσης μέρος στὴν Ἐπιτροπὴ τῶν πρυτάνεων, πὺ, σὲ πολυάριθμες συσκέψεις, συνέταξαν τὸ σχέδιο τοῦ νέου Νόμου - Πλαισίου τῆς Ἀνωτάτης Παιδείας, μὲ ἐντολὴ τοῦ τότε Πρωθυπουργοῦ καὶ

σήμερα Προέδρου τῆς Δημοκρατίας καὶ τὸ ὑπέβαλαν τὸν Ὀκτώβριο στὴν Κυβέρνηση.

δ) Ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἰνστιτούτου ὁρίστηκε Πρόεδρος τοῦ Ε' Διεθνoῦς Κρητολογικοῦ Συνεδρίου, ποὺ θὰ ὀργανωθεῖ, ἀπὸ 25 Αὐγούστου - 1 Σεπτεμβρίου 1981, στὸν Ἅγιο Νικόλαο τῆς Κρήτης καὶ θὰ συγκεντρώσει κρητολόγους ἀπ' ὅλο τὸν κόσμο.

ε) Ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἰνστιτούτου ἐξελέγη μέλος τῆς Société Européenne de Culture καὶ ἔλαβε μέρος στὴ σύνοδό της ποὺ πραγματοποιήθηκε στὴ Βενετία ἀπὸ 5 - 8 Ὀκτωβρίου. Στὶς 21 Φεβρουαρίου ἐξελέγη ἐπίσης ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ στὶς 14 Μαΐου τοῦ ἀπονεμήθηκε ἀπὸ τὸν Πρύτανη τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βιέννης τὸ εὐρωπαϊκὸ βραβεῖο Gottfried von Herder κυρίως γιὰ τὸ ἐπιστημονικὸ ἔργο ποὺ ἐπετέλεσε στὸ Ἑλληνικὸ Ἰνστιτούτο Βενετίας.

Αὐτὰ εἶναι τὰ κυριότερα ἐπιτεύγματα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Βενετίας κατὰ τὸ ἔτος 1980. Θὰ μπορούσαν νὰ ἦταν ἀκόμη περισσότερα καὶ σπουδαιότερα, ἂν ἡ γενικὴ οἰκονομικὴ κρίση ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά καὶ οἱ περικοπὲς πιστώσεων ποὺ ἐπεβλήθησαν στὸ Ἰδρυμα ἀπὸ τὴν ἄλλη, δὲν ἀποτελοῦσαν σοβαροὺς ἀνασταλτικοὺς παράγοντες τῆς δραστηριότητάς του. Ἐλπίζουμε πὼς στὸ μέλλον θὰ γνωρίσει καλύτερους καιροὺς καὶ πὼς οἱ ἀρμόδιες ὑπηρεσίες θὰ δείξουν κατανόηση καὶ δὲν θὰ τὸ ἀφήσουν νὰ καταποντιστεῖ στὴ σημερινὴ οἰκονομικὴ δίνη.

Βενετία, 31 Δεκεμβρίου 1980

Ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἰνστιτούτου

Μ. Ι. Μανούσασκας